

Nr 296.

Av herr **Hellberg** i Lycksele, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 166, angående åtskilliga med den pågående avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden.

Med anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 166 till riksdagen, angående åtskilliga med den pågående avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden tillåter jag mig avgiva följande motion.

De spörsmål, som uti ifrågavarande proposition avhandlas, äro för de orter och den befolkning, som därav beröras, av utomordentligt stor betydelse. De angå möjligheterna för dess existens och framtida utveckling. Vad som nu göres kommer att sträcka sina verkningar för oöverskådlig framtid. Det måste därför anses särskilt angeläget, att bästa möjliga prövning ägnas ifrågavarande ämne. Det kan ändock inträffa, att man i framtiden kommer att beklaga, att förutseendet icke varit tillräckligt. Detta gäller givetvis icke blott för den allmänhet, som beröres av ifrågavarande ämnen, utan ansvaret är lika stort om ej större för statsmakterna. Redan i närvarande stund omfatta förslagen bevarandet och bildandet av över 900 egna hem för en befolkning, som överstiger 4,000, och på det sätt, varpå förhållandena nu ordnas, kommer det att bero, om dessa egna hem skola komma att äga bestånd för framtiden och kunna ökas till mångdubbelt större antal samt skänka utkomst och trevnad för innebyggarna och deras avkomlingar eller om dessa hem till större eller mindre del i en framtid skola stå öde och tälja om de misstag, som statsmakterna begingo vid avvitrningens genomförande i orten. Tyvärr synes den föreliggande propositionen innebära

Bör propositionen i dess helhet avslås?

större möjligheter för att utvecklingen skall komma att gå i den senare riktningen, och det är för att söka förekomma detta som jag ansett mig böra göra denna framställning.

De förhållanden, som det här är fråga om, äro av mycket säregen art. De innefatta svåra juridiska, administrativa och tekniska spørsmål. Det torde vara få personer i vårt land, som kunna sägas på området ifråga besitta någon större sakkunskap. Härtill kommer, att desamma angå orter, som till följd av sitt avlägsna läge och sina tunga kommunikationsförhållanden äro jämförelsevis litet kända. Den utredning, som föreligger, har veterligen verkställts av personer, som besitta stora juridiska och administrativa förutsättningar, men någon större praktisk erfarenhet uti de förhållanden, det här gäller att bedöma, torde de i allmänhet icke kunna anses äga, och någon ingående speciell kännedom om förhållandena i orten torde knappt någon av dem vara i besittning av. Befolkningen i orten har icke varit i tillfälle att få del av de förslag, som föreligga, och någon representant för densamma har icke beretts tillfälle att deltaga under förarbetena. Propositionen har framkommit så sent, att det för mig såsom representant för orten knappast låter sig göra att ens genom korrespondens inhämta befolkningens önskemål. Och inom riksdagen torde den speciella sakkunskapen på ifrågavarande område icke vara alltför stor. Det vill alltså synas, som om det knappast kan bliva tal om någon tillfredsställande prövning av föreliggande frågor under den korta tid som återstår. Redan på grund av vad som nu anförts synes det mig som om giltiga skäl förefunnos för riksdagen att innevarande år undandraga sig prövningen av och därmed även ansvaret för de förslag, som innehållas i den föreliggande propositionen.

Även andra skäl tala för lämpligheten härav. Ströängsproblemet synes, på sätt även i propositionen framhållits (sid. 223), böra upptagas i ett sammanhang för samtliga orter, som därav beröras, och önskvärt vore om i ett sammanhang kunde behandlas även andra på dagordningen stående lagstiftningsfrågor, som angå näringsförhållanden i orten eller förhållandet mellan den bofasta och nomadiserande befolkningen. Departementschefen har själv erinrat om trenne förhållanden, som i viss mån tarva bättre utredning eller frågan om befolkningens fiskerätt, kronans rätt till damfästen samt skogstillgången för de mindre lotterna (proposition sid. 150 och 151). Utredning eller uttalande saknas i avseende å frågan huru det efter avvittningen kan komma att ställa sig med befolkningens jakträtt samt jämväl i fråga om dess rätt till bete å kronans marker, vilken fråga med hänsyn till bestämmelserna i lagen om de svenska

lapparnas rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898 torde vara föremål för olika meningar. Liknande är förhållandet beträffande spørsmålet huru det kan komma att gestalta sig med befolkningens utlovade fiskerätt samt dess strandrätt och möjligheten för densamma att utnyttja de stora vattensystemen — liksom även de mindre, som givetvis äro beroende av de större — i kommunikationsavseende såväl sommar- som vintertid i händelse desamma såsom synes vara meningen skola bibehållas i kronans ägo för att användas till regleringsdammar, där vattenståndet kommer att förete stora variationer och vilka dammar långa tider kunna komma att ligga torra.

Författningsenlig granskning av de upprättade förslagen har ännu ej skett, och man är därför icke i tillfälle att avgöra, huruvida med avseende å desamma kunna framställas andra anmärkningar än som hittills i ärendet berörts. Även må erinras om den ovisshet, som råder rörande befolkningens ställning till förslagen. Och vad angår Vilhelmina samt Stensele-Tärna avvitringslag har skriftväxlingen ännu icke hunnit längre än att en av kammaradvokatfiskalsämbetet avlåten underdånig inlaga inkommit till jordbruksdepartementet. Beträffande Stensele-Tärna avvitringslag må särskilt erinras om de säkerligen svårlösta frågorna, huruvida detta lag bör behandlas såsom ett eller två avvitringslag samt om de konsekvenser, som härflyta härav för skogstilldelningen, och hänvisas till upplysning i denna del till härvid närslutet utdrag av kammaradvokatfiskalsämbetets underdåniga utlåtande av den 3 april 1916. (Bilaga I.) Det vill synas, som om frågan om förslagens godkännande framkommit för tidigt. Det synes hava varit tid nog att underställa frågan riksdagen, sedan efter utslagens avkunnande man haft visshet om och i vad mån de mot enskilda tagit åt sig laga kraft. Det är icke uteslutet att frågans förtidiga väckande kan, såsom här nedan under frågan om överenskommelser rörande förslagens godkännande skall närmare utvecklas, visa sig bliva till hinder för avvitringsens slutliga genomdrivande.

Sällan har väl riksdagen gått att fatta beslut under sådana förhållanden.

Då emellertid ett yrkande på nu anförda grunder på rent avslag skulle kunna utnyttjas för en tillvitelse om skuld till uppskov med avvitringen, en utgång som står i strid med allas intressen, skall jag icke tillåta mig att framställa något sådant, utan se till vad som, utan föregripande av en grundligare prövning av åtskilliga förhållanden, kan anses bärande av förevarande proposition.

Frågan om avvitringsförslagens godkännande.

Betydelsen av
de framställda
anmärkningarna.

Svaret på ovanstående fråga blir givetvis beroende på den betydelse, som bör tillmätas de framställda anmärkningarna.

Såsom en viktig sådan har framhållits, att ägobeskrivningen icke upprättats enligt avvitringsstadgans bestämmelser och att skedda ändringar i fråga om skogsmarkens redovisning icke upptagits i hävdeförteckningen. Man har härvid emellertid förbisett, att de bestämmelser, som för ägomätning meddelats i nämnda brevet den 18 november 1892 angående avvitring av hemman och lägenheter ovanför odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län voro så summariska, att iakttagande av föreskrifterna om ägobeskrivning i 15 och 17 §§ avvitringsstadgan angående redovisningen av impediment icke kunnat följas. Urskiljandet av impediment har enligt vad jag inhämtat icke skett, förrän i samband med ägobesiktningen. Kammarkollegium, domänstyrelsen och lantmäteristyrelsen framhöllo i gemensamt underdånigt utlåtande år 1907, att vid ägobesiktning måste kartmaterialet anses så otillfredsställande, att ett bedömande rörande urskiljandet av impediment m. m. ej kunde med någon tillförlitlighet äga rum.

Under förarbetena till 1909 års lagstiftning var det känt, att mätning och ägotaxering redan verkställdes. Emellertid hade i anledning av Norrlandskommitténs framställning framhållits angelägenheten av att en granskning skedde av skogsmarkens värdering och att denna borde ske i samband med den undersökning, som efter det provisionell plan upprättats skulle ske för varje fastighet (§ 9 i 1909 års kungörelse sid. 187 i prop. 166) och alltså efter det hävdeförteckning upprättats och justerats. Nu frågar man sig, huru detta skulle tillgå? Givet är, att förhållandet icke låter förena sig med bestämmelserna i 15 och 17 §§ avvitringsstadgan. För fullföljande av berörda önskemål hava förrättningsmännen haft att välja emellan att underlåta den såsom önskvärd ansedda — i författningen dock icke föreskrivna — revisionen eller att frångå stadgans anvisningar om sättet för skogsimpedimentens antecknande i hävdeförteckningen. De hava valt denna förra utvägen eller ansett det materiella kravet böra sättas framför det formella. Härfor klandras de nu skarpt. Man undrar, huru det låtit, om de handlat på motsatt sätt?

I anledning av den tolkning, som gjorts av lantmätarnas uppgifter om »insyningsområdena» och »räjongen» tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på vad i denna del kan inhämtas av härvid fogad bilaga II, som är en avskrift av den underdåniga framställning, vilken

undertecknarna av densamma kyrkoherdarna J. Næselius och E. Björkman, kapellpredikanten V. Vallberg och hemmansägaren A. A. Johansson personligen den 5 november 1915 överlämnat dels till Hans Maj:t Konungen och dels till vederbörande myndigheter.

Det i propositionen angivna värdet å de ägor, som antagits icke vara vederbörligen insynade, är missvisande. Därifrån bör först och främst utgå de flesta ägor, som ligga inom hemmanens ägoområden. Dessa innehålla 243 öretal, vadan såsom icke insynade skulle återstå 587 öretal. Men detta elimineras till väsentlig del därav, att 188 lägenheter, som var för sig få anses innehålla minst 2 öretal, uppgivits såsom okända samt att 18 lägenheter icke upptagits å karta. Såsom slutomdöme måste bliva, att någon grundad anledning till anmärkning i denna del icke föreligger, och att utsikterna för kronan att efter rättslig prövning vinna något åter äro skäligen minimala. Särskilt bör framhållas, att det tillvägagångssätt lantmätarna följt måste garantera det resultat, som därvid framgått, större tilltro än som kan tillmätas andra kommissionens.

Man har anmärkt, att lantmäteristyrelsen på ett överdrivet sätt framhållit den låga taxeringen av utängarnas höavkastning, (prop. sid. 149 och 196). Styrelsen har påvisat, att inom Dorotea och Sorsele avvittringslag enbart utängarna kunde hava uppskattats till 174 mantal och odlingsmarken till 39.5 mantal eller tillhopa 213.5 mantal, under det mantalet i dess helhet för de båda avvittringslagen föreslagits till respektive $3\frac{13}{64}$ och $14\frac{17}{64}$ mantal. Det må emellertid erinras, att ovanberörda uppskattning av ängarna skett efter en beräkning av endast 1,000 kilogram för hektar och alltså efter omkring $\frac{6}{10}$ av vad förslaget till efteravvittring utgår ifrån, samt att jämlikt 1 § i gällande skatteläggningsmetod all åker och odlingsmark ävensom äng och annan slättermark skall uppskattas efter den höavkastning ägorna anses kunna, odlingsmarken efter verkställd odling, i medeltal årligen giva. Understrykas må även, att advokatfiskalsämbetet i kammarkollegium uti sitt den 4 mars 1915 avgivna underdåniga utlåtande i ärendet framhållit enahanda synpunkter som lantmäteristyrelsen, på sätt framgår av härvid såsom bilaga III närslutet utdrag av samma utlåtande.

Beträffande tolkningen av ovanberörda stadgande torde böra erinras om det uttalande av vederbörande departementschef, som återfinnes å sid. 61—62 i prop. nr 108 till 1909 års riksdag. Han uttalade därvid, att bestämmelsen i fråga, enligt vad han erfarit, blivit föremål för något olika tillämpning inom de båda länen. Vid inom Västerbottens län företagna skatteläggningar hade nämligen naturlig ängsmark i allmänhet uppskattats allenast efter sin avkastning vid skatteläggnings-

tillfället och hänsyn till möjligheten att genom odlingsföretag uppbringa avkastningsförmågan tagits huvudsakligen beträffande sådan odlingsbar mark, som vid skattningsläggningsen icke lämnat nämnvärd avkastning. Inom Norrbottens län hade däremot allmänt beaktats möjligheten att genom uppodling bringa jorden upp till större avkastning, och ansåg statsrådet, att den sistnämnda tolkningen av författningen torde komma dennas mening närmare.

Med utgång från att vad som sålunda i fråga om skattningsläggningsen måste anses ofrånkomligt eller att densamma i allt fall, utan att befogad anmärkning däremot kunnat framställas, kunnat och bort resultera i minst två å tre gånger högre skattetal, synes allt tal om att staten gått förlustig skogsmark genom utmätande av för högt skogsanslag eller genom oriktigt urskiljande av impediment böra anses förfallet.

I fortsättningen av departementschefens ovan omförmälda uttalande heter det (sid. 62 prop. 108 år 1908): »Och om de skattningsläggningsar, som vid ännu återstående skattningsläggningsförrättningar bliva att företaga, verkställas med behörig noggrannhet och hänsyn därvid, såsom med skattningsläggningsmetoden torde bäst överensstämma, tages till den beräknade avkastningen av *all till varje särskild brukningsdel hörande odlad eller odlingsbar mark vid högsta efter ortsförhållandena lämpade kulturform utan hänsyn till kulturgraden vid skattningsläggningsen*, då torde mantals-sättningsen bliva ägnad att giva ett åtminstone tillnärmelsevis riktigt uttryck åt de särskilda brukningsdelarnas större eller mindre behov av virke och husbehovsanslagets bestämmande i relation till mantalet följaktligen bliva möjligt.»

Detta uttalande har legat till grund för bestämmelsen i 6 § 2 mom. i 1909 års kungörelse.

Erinras må emellertid även om bestämmelserna i 1906 års kungörelse, att »av skogsanslagen skall omedelbart tilldelas de särskilda hemmanen eller nybyggerna endast vad som efter noggrann, av avvitt-ringslantmätare med biträde av skogstjänsteman för varje särskilt fall förrättad undersökning anses erforderligt för nödigt husbehov, *med hänsyn jämväl till förefintliga odlingslägenheter* — — —». Denna bestämmelse står i överensstämmelse med det uttalande av vederbörande departementschef, som återfinnes å sid. 35 i prop. 88 vid 1905 års riksdag.

På grund av vad sålunda anförts måste det vara oomtvistligt, att all såsom odlingsbar ansedd mark inom ett hemmans tilldelade område måtte anses tillhöra hemmanet. Hade densamma upptagits såsom sådan, hade därigenom skatt och skogsanslag ökats. Hade den däremot icke upptagits, hade den såsom impediment kommit att tillhöra fastigheten.

Kronan ovärdigt synes vara, att dylik mark, på den grund att lantmätarna försummat att upptaga den såsom odlingsmark, skulle avstås till annan och föranleda olägenhet vid brukandet av behållna ägor. Mark av ifrågavarande slag har alltså icke kunnat upptagas såsom tillhörig kronan, och då kronan icke heller haft någon ängsmark, har kronan på det hela taget saknat vederlagsmark att lämna i utbyte mot enskilda tillhöriga ängslägenheter.

Anmärkningarna i denna del synas icke heller vara så allvarligt menade. Såväl departementschefen (prop. sid. 148) som advokatfiskalsämbetet ha framhållit, att, med iakttagande av avvittringsstadgans regler för grunderna för ägoutbyten, den vederlagsmark kronan haft att lämna tydligen icke kunnat förslå till återvinnande av mer än en obetydlig del av ifrågavarande ängar. Angående dessa grunder är det ofrånkomligt, att, till den del ängarna icke kunna anses odlade, de kunnat fränhändas ägare eller innehavare utan vederlag, endast såvitt sådant utan fara för hemmanets bestånd kunnat ske, vilket givetvis måste bliva så gott som till ingen del, samt att, om de ansetts såsom odlade eller i behörig ordning upplåtna eller av ålder lydande till hemman och nybyggen, desamma kunnat fränhändas vederbörande endast mot vederlag av annan mark, som vore odlad eller till odling tjänlig (avvittringsstadgan § 19 5:o). Såsom ovan framhållits, har kronan saknat vederlagsmark, vartill kommer, att enligt 21 § avvittringsstadgan, när utbytet skett med kronan, odlingsersättning icke skolat utgå, utan vederbörande i stället skolat bibehållas vid brukningsrätten i fem år, något som givetvis ansetts för obilligt för att kunna vidhållas. Det var inför dessa förhållanden som 1879 års nådiga brev tillkom med bestämmelse, att vederbörande skulle få bibehållas vid ängar, som fölle utom deras egentliga ägoområde, till dess de kunde *mot annan mark utbytas* samtidigt som därigenom även i viss mån fastslogs, att dylika lägenheter borde betraktas såsom odlad mark.

Det vill alltså synas, som om ingen av de framställda anmärkningarna vid ett närmare skärskadande kunna vidhållas, åtminstone icke i betraktande av det summariska förfarande, som varit stadgat. Denna uppfattning kan även framläsas av den föreliggande propositionen, där man efter den skarpa kritik, som här och var förekommer, överraskas av den lätthet, varmed man anser sig böra avstå från fullföljd av kronans förmenta anspråk. Man kan därför knappast freda sig för den föreställningen, att kritiken och anmärkningarna haft till syfte att motivera den undantagsställning till ifrågavarande befolknings nackdel, som

Hinder för godkännande av avvittringsförslagen föreligga icke.

man vill beskära åt densamma. I alldeles särskild grad framträder detta vad angår Vilhelmina samt Stensele-Tärna avvitringslag, där man har sig bekant, att väsentligt större uppmärksamhet ägnats kronans intressen än vad fallet varit inom Sorsele avvitringslag, vilket emellertid icke hindrar att även förstnämnda tvenne avvitringslag ställas på samma plan.

Man synes icke hava ägnat någon tanke åt de svårigheter befolkningen uti ifrågavarande orter har att kämpa med och den kringsskäring, som redan ägt rum beträffande densamma. Konungens befallningshavande i Norrbottens län hade uppfattat bestämmelserna om odlingsgränsen såsom icke utgörande hinder för avvitringsens företagande ovanför samma gräns. Konungens befallningshavande i Västerbottens län hade emellertid haft en motsatt mening och först begränsat den allmänna avvitrningen till den provisionellt bestämda odlingsgränsen. Avvitrningen beträffande trakterna ovan odlingsgränsen blev därför skjuten åsido och börjades först under år 1894. Följden härav blev, att bestämmelserna för densamma blevo ändrade till följd av norrlandskommitténs ingripande. För befolkningens del måste i jämförelse med grannarna nedom odlingsgränsen redan detta förhållande framstå såsom en hård prövning, och gäller detta särskilt Sorsele, där provisionell plan för områdestilldelningen redan var uppgjord och delägarna delgiven, då arbetet inställdes till följd av nämnda kommittés ingripande. Det må även framhållas, att enligt det förslag, som nu föreligger, kronoparken inom Sorsele upptager den skogrikaste trakten, som enligt det tidigare förslaget förlagts till allmänningen, samt att skogstilldelningen efter det första förslaget varit byggd på ett större skogsanslag än det senare förslaget utgår ifrån.

På grund av vad nu anförts vill det synas, som om det ur synpunkten av kronans rätt knappast funnits giltig anledning för Kungl. Maj:t att underställa förslagen riksdagens prövning samt att ett godkännande av de föreliggande förslagen icke kan anses såsom något efter sättande av kronans anspråk. Någon anledning synes alltså även saknas för riksdagen att ur synpunkten av kronans rätt motsätta sig förslagens godkännande. Tvekan huruvida härmed bör förfaras synes däremot med skäl kunna uppstå, då man överväger frågan med hänsyn till vad i ärendet är upplyst om otillräckligheten av de områden, som tilldelats de mindre hemmanslotterna intill 4 à 5 sextiofjärdedels mantal. Detta förhållande synes utgöra tyngdpunkten av såväl kammarkollegii som i synnerhet advokatfiskalens anmärkningar, och för avhjälpande av detta förhållande har av dessa myndigheter åtgärder påkallats.

Det resultat, som i denna del föreligger, är beroende på ett förbiseende vid tillkomsten av 1909 års kungörelse. Detta bestod däri, att man genom att fastslå ett bestämt husbehovsanslag förtog möjligheten att i enlighet med 1906 års kungörelse bestämma husbehovsskogen efter det verkliga behovet i varje särskilt fall. Detta framgår med all tydlighet av såväl advokatfiskalsämbetets uttalande, bilaga III, som i all synnerhet av den särskilda mening, som byråchefen Eriksson uttalat vid avgivandet av lantmäteristyrelsens senaste utlåtande i ärendet, och av vilken reservation avskrift här närslutes såsom bilaga IV. Såväl på grund härav som till följd av sakens stora betydelse, synes densamma icke böra lämnas åsido, och att såsom i propositionen skett lita till åtgärder, som skulle möjliggöra för fastighetsinnehavarna att genom köp på billiga villkor från statens skogar eller allmänningarna bereda sig tillgång till den felande virkeskvantiteten, kan jag icke göra. Att på grund av sistberörda förhållande ifrågasätta ett underkännande av förslagen synes mig emellertid så mycket mindre böra ifrågakomma, som felet ligger hos författningen och beror icke på oriktig tillämpning av densamma. Förhållandet synes mig lämpligen kunna regleras vid den ifrågasatta tilläggsavvittringen *och endast under förutsättning att så kommer att ske, anser jag, att riksdagen bör för sin del förklara, att hinder ej möta för avvitringsförslagens godkännande.*

Departementschefen har (prop. sid. 148) erinrat om angelägenheten av att statsmakterna vid ett från deras sida gjort medgivande rörande avvitringsförslagens godkännande i föreliggande skick icke binda sina händer gent emot enskilda delägare, som kunde vilja uppnå större fördelar än enligt förslagen skulle tillkomma dem och till följd därav anföra besvär, genom vilka ett fåtal jordägare eller nybyggesinnehavare kunde fördröja avvitringen under årtal oberoende av att kronan godkänt densamma. Häri har man all anledning att instämma, men att Kungl. Maj:t och kronan till förebyggande härav skulle såsom förslagits träda i underhandling med vederbörande delägare för att med dem träffa formliga föreningar angående förslagens godkännande, kan jag icke understödja. Departementschefen har framhållit, att det icke finge anses nödvändigt, att de ifrågasatta föreningarna biträdades av alla delägare eller omfattade varje fråga. I den mån föreningar komme till stånd, bleve de grundläggande för det blivande utslaget och utesloto, i de delar de anginge, klagan över utslaget. Kungl. Maj:t skulle äga att vid bristande överenskommelse bedöma, huruvida tvistefrågan kunde vara av sådan omfattning och betydelse, att på grund därav medgivande

Överenskom-
melser med
enskilda om
förslagens
godkännande
böra icke
sökas, och vill-
koret om skyl-
dighet för be-
folkningen att
underkasta sig
efteravvitt-
ring bör ej
vidhållas.

för kronans del till förslagens godkännande icke borde ifrågakomma. Sistberörda uttalande synes stå i strid med vad ovan sagts om följden av besvär av ett fåtal. Utan att de underskrivas av alla — något som av flera skäl ej kan förväntas — sakna de betydelse.

Nu ifrågavarande spörsmål är av sådan beskaffenhet, att jag icke anser lämpligt att här närmare ingå därpå. Jag inskränker mig till att framhålla, att erfarenheten från närliggande förhållanden giver vid handen, att den föreslagna utvägen kan befaras komma att väcka till liv en hel del anspråk, som eljest aldrig kommit att framställas, och att anlitande av densamma komme att motverka det syfte, som avsetts. Gången däremot torde böra bliva, att, sedan Konungens befallningshavande meddelat utslag, kronans ombudsman, i likhet med vad tidigare i en del fall skett, reservationsvis anför besvär och att man därefter avvaktar, huruvida sådana komma att anföras av enskilda. Utebliva dessa, återkallas givetvis kronans besvär. Anföres däremot besvär av enskilda, kunde man tänka sig, att underhandling öppnades, men det bör uppmärksammas, att resultat av en sådan endast torde kunna förväntas, om vissa fördelar beredas vederbörande. Jag kan emellertid knappast tänka mig, att förslaget mening är att lämna Kungl. Maj:t befogenhet till att meddela dylika compensationer. Har så emellertid varit förhållandet, måste man även i denna del ställa sig betänksam. Det är för övrigt icke uteslutet, att enbart förefintligheten av denna möjlighet kan komma att föranleda framställandet av en del mer eller mindre befogade krav. Man måste emellertid taga i betraktande, huru ställningen bleve, om överenskommelser visade sig icke alls eller i flertalet fall icke kunna åstadkommas. Det är möjligt, att situationen då bleve sådan, att Kungl. Maj:t fann anledning att på nytt underställa frågan riksdagens prövning. Långt ifrån uteslutet är emellertid, att riksdagen i allt fall kan få mottaga en ny framställning i anledning av ovan omförmälda förhållanden rörande Stensele-Tärna avvitringslag.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att såsom villkor från kronans sida för avvitringsförslagens godkännande skall uppställas, att i utslagen införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring bestämmes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckningen impediment tillagts hemman eller nybygge.

Grunden för detta förslag bör givetvis sökas i alla de felaktigheter, som ansetts vidhäfta förslagen, och det är icke underligt, att man därför sökt framhäva dessa förmenta fel på bästa sätt och visa att enskilda gynnats på statens bekostnad. En opartisk granskning jävar

emellertid detta. Tvärt om är det till fullo visat, att det stora antalet smärre hemmansdelar tilldelats otillräckliga områden.

Innebörden av ifrågavarande villkor är, att kronan skall med framhävande av felen och med hot om avvitrtringens slopande eller dess omarbetning söka framtvinga godkännande av såväl de föreliggande förslagen som en efteravvittring, vars resultat icke föreligger vid den tidpunkt, då godkännandet skall givas. Förutom att det torde vara ovisst, huruvida dylika godkännanden skola kunna frampressas — ty detta är givetvis den rätta innebörden av förfarandet — synes det staten ovärdigt att beträda dylika vägar i all synnerhet mot ifrågavarande befolkning, som är förtjänt av statsmakternas välvilja i alldeles särskild grad.

Här torde man mötas av invändning, att man utan ifrågasatta godkännanden riskerar avvitrtringsförslagets underkännande och årslånga dröjsmål för omarbetning. Dylika skrämskott torde emellertid numera hava förlorat sin verkande kraft. Sedan riksdagen förklarat hinder icke möta för förslagets godkännande, lär Konungens befallningshavande icke underlåta att meddela utslag i huvudsaklig överensstämmelse med de förevarande förslagen. På sätt framgår av befallningshavandes uttalanden (prop. sid. 104 och 105) har dess avsikt aldrig varit att besluta återförvisning av förslagen, och vad advokatfiskalsämbetet angår får man av dess uppfattning ett annat intryck, då man läser ämbetets senaste två framställningar in extenso än av de referat av desamma, som förekomma uti propositionen.

Förslaget angående tilläggsavvittring.

Riksdagen hade nästlidet år att behandla och biföll utan erinran Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 96, däri Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att förklara, att vad riksdagen år 1909 beslutat i fråga om grunderna för upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen icke skulle äga tillämpning i avseende å områdena ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, samt att nyttjanderättsupplåtelse av mark å dessa trakter i allmänhet icke heller eljest finge vidtagas i annan ordning än som stadgas i lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige den 1 juli 1898, dock att på Kungl. Maj:t skulle ankomma att, där i något fall synnerliga skäl föreläge, vidtaga upplåtelse av odlingslägenhet eller eljest med nyttjanderätt upplåta mark inom samma trakter.

31 § i förenämnda lag lyder på följande sätt: »Ej må å de områden, som blivit till lapparnes uteslutande begagnande (hela trakten

Sökes riksdagens medverkan för avfolkning av trakterna ovan odlingsgränsen?

Huru förhåller det sig med inhysingslägenheterna?

ovan odlingsgränsen) anvisade, bete, slätter, jakt eller fiske av lapparne till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogill.

Varder bete eller slätter å dylikt område av lapparne ej använt, och finnes upplåtelse därav tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparne, äge Konungens befallningshavande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behov därav för lapparne åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan skada för lapparne, äge ock Konungens befallningshavande att tills vidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparne utöva jakt eller fiske. — — — Vid utarrendering av bete, slätter eller inägor skall fästas det villkor, att arrendatorn själv må freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Upplåtelse, som ovan förmäles, må dock ej äga rum, utan att de lappar, vilka äga rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blivit i ärendet hörda samt, då fråga är om upplåtelse av bete, slätter eller inägor, därtill lämnat sitt samtycke. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparne.»

1909 års kungörelse angående avvitrningen föreskriver, att, där å lägenhet, som anlagts utan tillstånd (inhysingslägenhet), innehavare verkställt sådana arbeten eller eljest nedlagt sådana kostnader, att han efter prövning av Konungens befallningshavande finnes vara förtjänt att vid lägenheten bibehållas, samt befallningshavande prövar detta kunna tillåtas utan åsidosättande av vederbörande ägares eller åbors eller av nomadlapparnas intressen, skall åt lägenheten vid avvitrningen i mån av tillgång utläggas särskilt område av såväl inägor som husbehovsskog.

Det är ostridigt, att på sådant sätt genom avvitrningen tillkomna lägenheter bliva upplåtna med äganderätt.

Genom beslut av Konungens befallningshavande hava dylika lägenheter upplåtits till följande antal eller 7 i Dorotea, 13 i Sorsele, 17 i Tärna och 4 i Vilhelmina. Uppmärksammas bör, att besluten rörande lägenheterna i Dorotea, Sorsele och Tärna meddelats före år 1914. Samma år verkställdes emellertid av särskilda personer undersökning av inhysingslägenheterna. Denna undersökning avsåg att utröna huruvida desamma kunde anses vara till hinder för renskötseln. I enlighet med denna undersökning har Konungens befallningshavande beträffande Vilhelmina socken meddelat beslut, varigenom endast fyra beviljats men däremot 17 avslagits. Och sedan genom författningsändring i slutet av år 1915 särskild besvärstid stadgats rörande beslut av ifrågavarande slag, har advokatfiskalsämbetet anfört besvär över Konungens befallnings-

havandes ovanberörda beslut vad angår 4 lägenheter i Dorotea, 12 i Sorsele och 9 i Tärna. Kvarstående med äganderätt enligt 1909 års författning skulle alltså bli 3 i Dorotea, 1 i Sorsele, 8 i Tärna och 4 i Vilhelmina eller tillsammans 16. Genom åtgärder, som utgått från nomadintressets representanter skulle däremot 42 icke komma i åtnjutande av de förmåner 1909 års författning avsett. Framhållas bör emellertid, att meningen lär vara att bereda dessa tillfälle att sitta kvar med nyttjanderätt.

Allmänningarna liksom ströängarna stå eller komma att stå till renskötselns förfogande. Med iakttagande härav ter sig en jämförelse mellan till enskilda upplåten mark och den, som blir upplåten åt renskötseln, på följande sätt:

Förslagets
innehård.

	Mark upplåten åt enskilda till odling och husbehovsskog hektar	Mark, som ställes till renskötselns förfogande hektar
Dorotea	5,400	60,656
Sorsele.....	48,208	489,577
Stensele-Tärna	95,337	427,242
Vilhelmina	57,533	391,444
Summa	206,478	1,368,919

Uppmärksammas bör emellertid, att den största delen av den till enskilda upplåtna marken *även* står till renskötselns förfogande liksom ock att uti härför angiven mark ingå även icke avmätta områden. För fullständighetens skull må meddelas, att till allmänning, inberäknade impediment, avsatts i Dorotea 4,646 hektar, i Sorsele 29,630, i Stensele-Tärna 49,687 och i Vilhelmina 47,769 hektar eller tillhopa 131,732 hektar.

Enligt meddelade uppgifter (prop. sid. 210) uppgå alla hemmanens inägor inom de egentliga ägoområdena till 14,040 hektar, varav 2,367 hektar utgöres av odlingsmark. Ströängarna innehålla i runt tal 20,000 hektar. Förslaget utgår på att denna areal, som åtminstone till hälften får anses utgöra den för odling bäst lämpade marken i trakten, skall med obetydliga undantag utan vederlag i mark frångå hemmanen, och därmed, såsom belägen ovan odlingsgränsen, även undandragas odling. Inneböörden av förslaget synes vara, att en person, som äger ett område inom annans ägor, exempelvis utjord, urfjäll, torp, gatehus eller dylikt, vilket område, ehuru av synnerligen god beskaffenhet, till följd av det

avlägsna läget och andra förhållanden för närvarande lämnar ägaren en helt ringa avkastning, skall tvingas att avstå området i fråga mot ersättning som beräknas efter den nuvarande låga avkastningen. *Ersättningen skall enligt förslaget utgå med i runt tal 24 kronor för hektar eller 12 kronor för tunnland* och utbetalas endast i mån av verkställt arbete. Man kan undra, huru det skulle låta, om något sådant ifrågasattes för befolkningen å någon annan ort. Att förslaget innebär en synnerlig hårdhet för att icke säga orättvisa mot befolkningen, anser jag påtagligt, liksom att det icke kan vara för staten gagneligt. Utan fara för skada för renskötseln kan säkerligen stora delar av ifrågavarande ängar eller däremot svarande mark bibehållas eller tilläggas de enskilda.

På många trakter ovan odlingsgränsen finnes mycket god tillgång på odlingsmark. Så är förhållandet på en del kronans marker inom vissa delar av Dorotea, Vilhelmina och Stensele socknar ovan nämnda gräns. Genom riksdagens ovanberörda år 1915 fattade beslut äro dessa undandragna odling. De komma ej heller enligt förslagen att bliva upplåtna till enskilda. Desto angelägnare synes det vara, att avvitreringen verkställas på sådant sätt, att de stora odlingsmöjligheter, som finnas inom andra delar, särskilt av Vilhelmina och större delen av Tärna socknar, bliva utnyttjade. Inlandsbanan kommer säkerligen snart att framdragas i orten, och till denna kunna bekväma vattenkommunikationer ordnas. Befolkningen i Tärna exporterar redan avsevärt smör till Norge. Efter inlandsbanans tillkomst bör dess handelsomsättning kunna dragas nedåt det egna landet. Därest odlingsmöjligheterna tillvaratagas, kommer landet att från ifrågavarande bygder kunna påräkna en avsevärd tillförsel av smör och framdeles måhända även av ost.

Beträffande särskilt Dorotea och i all synnerhet Sorsele socken är tillgången på för odling lämplig mark invid gårdarna emellertid synnerligen ringa och även av dålig beskaffenhet. Av här såsom bilaga V närsluten promemoria rörande en del av de marker första kommissionen upptagit såsom odlingsbar framgår, att många uti samma promemoria angivna områden måste anses otjänliga för odling. Det är för övrigt ett känt faktum, att jordmånen inom särskilt ifrågavarande del av Sorsele socken är ytterligt mager och att i all synnerhet trakten mellan övre delen av Stor-Vindeln och övre Gautsträsk är mycket ofruktbar och stenbunden.

*Ersättning
i jord och
penningar
eller endast
penningar?*

Enligt mitt förmenande bör utbytet, såsom även lantbruksstyrelsen och byråchefen Eriksson ifrågasatt, ske efter *gradering* eller med andra ord enligt 20 § avvitringsstadgan. Avvitringsstadgan avser nämligen

uppenbarligen, att utbyte efter höavkastning skall ske endast då mindre intressen stå på spel. Ersättningen för avträde av ängarna kommer i sådant fall att utgå såsom odlingsersättning efter skiftesstadgans föreskrifter.

Det rättsvidriga i talet om kronan såsom ägare till impediment, som falla inom ägilotternas egentliga ägoområden, har ovan påvisats och framgår än ytterligare av byråchefen Erikssons reservation, bilaga IV. Enligt 1879 års nådiga brev har befolkningen bibehållits vid ströängarna, till dess de *mot annan mark* kunde utbytas. Uppmärksammas må även, huru orättvist förslaget komme att verka för delägare, som till odlingsområde skall avstå mark, vilken måhända kommer att bliva mycket olyckligt belägen med hänsyn till bruket av behållna ägor. Å andra sidan bör erinras om den fördel, som beskäres den, vilken fått alla ängar belägna inom eget område och det oaktat måhända icke behöver avstå mark till odlingsområde åt annan.

I Kungl. Maj:ts förslag har visserligen gjorts en förbättring på så sätt, att det jämlikt 11 § i förslaget skall tillses, att fastighet efter avträdandet av ängar samt uppodlande av odlingsområde skall hava i behåll odlingsbar mark till minst samma areal som odlingsområdet. Det är emellertid förvånansvärt, att här icke göres undantag för äng och odlingsmark, som tilldelats fastigheten och tagits i beräkning vid skatte- talets bestämmande. Man torde emellertid kunna förutsätta, att sådant undantag varit åsyftat. I allt fall måste man i billighetens intresse fordra, att vid beräkandet av reserven, som uppenbarligen tilltagits alldeles för liten, inom fastigheten såsom äng och odlingsmark upptagen mark icke får tagas i betraktande.

Det synes mig angeläget att förhållandena ordnas genom en *verklig ägoreglering* av till och med något större omfattning än vad lantmäteristyrelsen ifrågasatt särskilt i så måtto, att i samband därmed de mindre ägilotternas ägoområden utökas i den mån sådant provas erforderligt för deras tillgodoseende med skälig skogstillgång.

Även vägfrågan synes mig blivit för styvmoderligt behandlad i Kungl. Maj:ts proposition. Om delägarna skola tvingas att i ersättning för ströängarna verkställa odlingar på ända till fem kilometers avstånd från gårdarna, är det uppenbarligen ej tillräckligt med en släpväg, som åstadkommits genom någon röjning av träd och buskar samt borttagande av en eller annan större sten.

Vägfrågan.

Ehuru förslaget är en tilläggsavvittring, har man icke velat anförtro förrättingens utförande åt lantmätare och gode män utan åt en

*Gode män
eller icke?*

särskild nämnd, bestående av en lantmätare, en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning samt en person, som utan att behöva äga dylik utbildning besitter praktisk insikt i jordbruk. Lantbruksstyrelsens förslag, att en ledamot av nämnden skulle vara en i jordbruk kunnig person med kännedom om förhållandena i *orten*, har man alltså icke godtagit. För min del anser jag, att lantmateristyrelsens förslag, som avser, att nämnden skulle bestå av lantmätare med gode män och en konsulent eller därmed jämförlig person vore det lämpligaste. I allt fall finner jag mig böra uttala önskvärdheten av att minst en *inom orten*, det vill säga länets lappmark, *bofast* jordbrukskunnig person deltagar.

Skall kronan
bliva ägare av
ströängar
inom enskildes
allmän-
ningar?

162 Ett tydligt bevis för varthän förslaget syftar finner man på sid. i propositionen, där departementschefen i anledning av lantmateristyrelsens erinran att ängar, som ligga inom området för allmänningen, borde tillfalla denna, motsätter sig detta förslag och i samband därmed ställer i utsikt en framtida bestämmelse om att ängarna ej skulle få begagnas annat än för skogsbörd och alltså varken upplåtas för odling eller såsom slätterlägenheter. Detta vill jag tro är något, som riksdagen kommer att motsätta sig. Om lapplagens bestämmelse om lapparnes skadeståndsskyldighet ändras, torde hinder ej möta, att såväl ängar på allmänning som ängar inom kronans marker upplåtas såsom slätterlägenheter, och vad uppodling av desamma angår, torde, vid det förhållandet, att i sådant fall uppförandet av stängsel är ofrånkomligt, hinder därför ej böra uppresas. För egen del måste jag inför dessa tendenser starkt betona orimligheten av att staten skulle göras till ägare av de ängslägenheter, som ligga inom allmänning. Det är emellertid även angeläget, att rätten till nyttjanderättsupplåtelser av ängar be- tryggas. Man har ännu ej sett utgången av myrodlingarna, och det torde vara långt ifrån uteslutet, att de i en del fall komma att slå fel. Möjligheten av ängarnas utnyttjande är angelägen jämväl för att fylla foderbehovet i svåra år och såsom en reserv vid hemmanens framtida delning eller därest, sedan verkningarna av förrådsgödslingen upphört, befolkningen saknar medel att anskaffa konstgödsel, och bör i detta sammanhang erinras, att man helt och hållet förbisett underhållskostnaden för odlingarna liksom det förhållandet att ängarna fordra utomordentligt ringa sådan.

Tiden för av-
vecklingen och
möjligheterna

Det är upplyst, att odlingen uti ifrågavarande trakter ännu befinner sig på ett mycket primitivt stadium. Enligt föreliggande förslag förut-

för jord-
bruks-
näringens
uppehållande
och utveckling.

sättes nu, att befolkningen på tio år skall kunna helt och hållet lägga om sin lantushållning. Detta är givetvis orimligt. Huru mycket man än ivrar för en snar utveckling av vår modernäring, finnas emellertid alltid gränser, som ej få överskridas, om ej resultatet skall helt och hållet äventyras. Så komme emellertid i detta fall att ske, därest föreliggande förslag oförändrat antoges. Att verkligheten komme att gestalta sig på sådan sätt, måste var och en, som känner till förhållandena i orten, vara övertygad om. Och även för den utomstående torde saken framstå såsom påtaglig, om man tar i betraktande befolkningens efterblivna ståndpunkt, dess ekonomiskt svaga ställning, den korta tid av året, som ägnar sig för odlingsarbete, samt framför allt bristen på folk, vilken brist givetvis kommer att bli än kännbarare genom inlandsbanans tillkomst. För min del är jag övertygad om att en hel del hemman komme att bli ödegårdar, om man skulle söka att oförändrat genomföra det program, som innefattas i förevarande förslag. Förslagets innebörd är sådan, att man knappast kan freda sig för misstanke, att en sådan utgång, som givetvis kunde antagas bli till nytta för renskötsel, icke ansetts vara någon olycka. Belysande härför är även, att man i propositionen förgäves söker efter något uttalande i anledning av lantmäteristyrelsens erinran rörande behovet av upphävande av 1909 års lag om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom ifrågavarande orter. Är det måhända meningen, att denna lag skall vara gällande även efter avvittningens genomförande och befolkningen bli berövad möjligheten till hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring.

Den okänslighet, som visats lantmäteristyrelsens — den enda myndighet som på ifrågavarande område besitter någon större sakkunskap — liksom även för andra myndigheters uttalanden, är icke ägnad att väcka tilltro till förslaget, och då man sammanställer det förhållandet, att lantmäteristyrelsen haft tungt vägande erinringar mot förslaget, och att detta går ut på styrelsens entledigande från all befattning med tilläggsavvittringen, stannar man inför frågor, som det icke tillkommer mig att lämna svar på.

Till vad jag nu haft att erinra beträffande ifrågavarande förslag kan jag lägga, att detsamma lämnar rum för alltför stor administrativ frihet och tar för litet sikte på de rättsliga och sakliga synpunkterna, och härmed är jag inne på frågan om blivande författning bör anses såsom civillag eller icke.

Civil- eller
ekonomisk
lag?

Vad departementschefen i denna del anfört synes mig icke överbihang till riksdagens protokoll 1916. 4 saml. 137 häft. (Nr 296.) 3

tygande. Den uppfattning, som gjorde sig gällande vid tillkomsten av 1749 års reglemente, har den sedermera skedda utvecklingen jävat, och med avseende å frågan, huruvida ängar skola anses såsom odlad eller icke odlad mark, är ofrånkomligt, att båda slagen finnas samt att till följd av 1879 års brev även ängar, som faktiskt icke äro odlade, med fog kunna anses vara det, och i den mån de äro eller skola anses odlade, kunna de icke frånhändas vederbörande utan vederlag i annan mark, som är odlad eller till odling tjänlig. För sådant fall skall jämlikt 20 § avvitringsstadgan ägoutbyte verkställas på sätt ovan meddelats.

Det enda skäl, som kan anses föreligga för att betrakta författningen såsom varande av administrativ natur, är den omständigheten, att den är en avvitringsförfattning. Men lika litet som Kungl. Maj:t torde tilltro sig att, sedan skiftesstadgan år 1883 förklarats vara civillag, göra några ändringar i denna, lika litet torde Kungl. Maj:t vara sinnad att ändra åtminstone viktigare delar av avvitringsstadgan utan riksdagens fulla medverkan. Jämlikt 9 § avvitringsstadgan skall nämligen för avvitring skiftesstadgans föreskrifter i allmänhet gälla till efterrättelse, så vitt ej annorlunda är förordnat. Det är emellertid ofrånkomligt, att förslaget innebär ändring av 19 § 5:o samt 20 och 21 §§ avvitringsstadgan. I propositionen utsäges ock tydligt, att det gäller skifte dels emellan kronan och enskilda, dels emellan enskilda inbördes (sid. 19 överst och sid. 23 nederst). Att förslaget icke framställts såsom ändring av dessa författningsrum får sin förklaring därav, att det knappast varit tänkbart att i så fall få ändringarna tillämpade på ifrågasvarande förrättningar, som redan avslutats. Härför möter utom andra svårigheter det förhållandet, att ändringarna måst givas retroaktiv kraft, något som på civilrättens område just icke ifrågasättes. Anmärkas må, att 13 och 20 §§ i förslaget innehålla bestämmelser, som utgöra undantag från dikningslagen och lagen om enskilda vägar på landet, vilka båda äro civillagar. Även må erinras, att riksdagen innevarande år ansett författning, som i långt mindre grad än förevarande innefattat civilrättsliga bestämmelser, böra stiftas såsom civillag. Jag åsyftar här förslaget om fastighetsregister för stad.

Inom samtliga ifrågavarande avvitringslag utom Dorotea finnas ängar, som tillhöra redan avvitrade byar. På dessa kommer givetvis att tillämpas det förfarande och den lagstiftning, på vars åstadkommande arbeten pågå till följd av en av riksdagen i ämnet gjord framställning. Att denna lagstiftning i anslutning till villkoren i de nådiga brev, enligt vilka ängarna fått bibehållas, kommer att såsom huvudsakligt förfarande

upptaga ägoutbyte torde vara otvivelaktigt, liksom ock att den blivande lagstiftningen kommer att stiftas såsom civillag.

Det måste framstå som en stor orättvisa för befolkningen inom ifrågavarande orter, att de skola nödgas avstå ströängarna under strängare villkor än befolkningen nedom odlingsgränsen, för vilken ängarna hava en jämförelsevis underordnad betydelse. Så är emellertid icke förhållandet inom trakterna ovan odlingsgränsen.

Till belysande av detta förhållande tillåter jag mig återgiva vad lantmäteristyrelsen härom anfört å sid. 211: »Inom de övriga delarna av Västerbottens läns lappmark eller trakten huvudsakligen nedom odlingsgränsen har ingen del av skogsanslaget avsatts till allmänning. Då här till kommer, att bosättningarna inom sistberörda orter skett i byar, har följden blivit, att flertalet ängslägenheter kommit att falla inom byarnas vid avvitrningen tilldelade område. Genom laga skiften hava dessa områden sedermera delats mellan delägarna, men detta har skett efter noggrann gradering, och hava utvecklingsmöjligheterna här kunnat utnyttjas bland annat genom flyttning av hela hemman. I sistberörda orter kan man därför säga, att ströängarna spela en skäligen underordnad roll. I trakten ovan odlingsgränsen hava däremot bosättningarna nästan undantagslöst skett i enstaka hemman och nybyggen. Och då härjämte halva skogsanslaget avsatts till allmänning, inträffar, att vissa ägolotter fått sina huvudsakligaste ängar tillagda såsom ströängar. De skogsområden, som tilldelats varje lott, äro även jämförelsevis små, och vid den delning, som skett av skogsmarken, har någon tillfredsställande fördelning av odlingslägenheter icke kunnat ske på grund av det summariska förfarande, som använts. Uppmärksammas bör även, att någon utflyttning av hela hemman — med undantag då fråga är om tillgodo-seende av renskötselns behov — icke heller kan anses tillåtet enligt gällande författningar, ett förhållande, som begränsat möjligheterna att utnyttja utvecklingsmöjligheterna och som är så mycket mer att beklaga, som det är givet, att med den ordning, vilken gällt för nybyggens anläggning, ej så få anlagts på olämpliga platser.»

I anledning härav är det angeläget, att man ej går alltför bröstgänges tillväga, utan synes det böra tagas i övervägande, huruvida icke inlösen av ströängar ovan odlingsgränsen kunde ske i skilda omgångar.

Den erinran, som försports mot en reglering av det slag jag nu ifrågasatt, att en sådan innebure en delvis ny avvitrning, kan enligt min mening icke tillmätas större betydelse. Kan en sådan reglering ske nedom odlingsgränsen, bör det möta mindre betänkligheter att företaga

Övriga spörs-
mål.

densamma *ovan* nämnda gräns. Kostnaden för dess genomförande torde visserligen bli något större än för en tilläggsavvittring enligt förevarande förslag, men detta förhållande torde icke böra få spela någon roll i betraktande av sakens stora betydelse.

Åtskilliga andra erinringar saknas visserligen icke anledning att framställa. Jag avstår emellertid därifrån i förhoppning att vid den omarbetning av författningsförslaget, som jag hoppas skall komma till stånd, jordägarnas intressen och verklig sakkunskap skola bli representerade.

På sätt såväl Konungens befallningshavande som byråchefen Eriksson framhållit, har förslaget om tilläggsavvittring icke något ovillkorligt sammanhang med frågan om godkännande av de föreliggande avvittringsförslagen, och såsom en stor egendomlighet måste anses, att förslag förelägges riksdagen till en författning, som berör endast två av de fem socknar, varom fråga är.

Till ytterligare upplysning i ämnet får jag hänvisa till bilaga VI, som innehåller ett av Sorsele kommunalstämma den 9 april 1916 gjort uttalande, till grund varför emellertid endast legat i pressen synliga referat över myndigheternas yttrande i frågan.

På grund av vad jag sålunda tillåtit mig anföra och med åberopande av innehållet i de närslutna bilagorna får jag hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 166 ville

dels förklara, att för riksdagens del hinder på grund av hittills framställda anmärkningar icke möter för fastställande av de föreliggande förslagen till allmän avvittring inom Dorotea, Sorsele, Vilhelmina samt Stensele-Tärna avvittringslag,

dels, med avslag i övrigt å ifrågavarande proposition samt med uttalande av önskvärdheten av att utbyte av ströängar inom ifrågavarande fyra avvittringslag fortast möjligt åvägabringas, hemställa, att Kungl. Maj:t vid utarbetande av härför erforderligt författningsförslag ville beakta de synpunkter, som *ovan* utvecklats.

Stockholm den 8 maj 1916.

E. F. Hellberg i Lycksele.

Bilaga I.

Utdrag av advokatfiskalsämbetets i kammarkollegium underdåniga utlåtande efter verkställd granskning av avvitringsförslagen rörande Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvitringslag.

Till Konungen.

Nu förevarande del av Stensele socken samt Tärna socken hava i ifrågavarande sammanhang behandlats såsom ett avvitringslag.

I 4 § av 1873 års avvitringsstadga heter det, att avvitrningen skall socknevis företagas, men må för större eller mindre del av en sockens område särskilt prövas, där sådant lämpligen och utan förnärmande av någons rätt kan äga rum. Socken skulle alltså enligt detta stadgande vara det regelmässiga och till synes största medgivna avvitringslaget.

Med avseende å förhållandet mellan Stensele och Tärna i ifrågavarande avseende anser sig advokatfiskalsämbetet böra erinra om följande.

Genom nådigt brev den 8 januari 1853 förordnade Eders Kungl. Maj:t, med anledning av avgivet förslag till inrättande av ny kapellpredikantstjänst vid Tärna bönhus, att de hemmansinnehavare eller nybyggare, som antingen redan förklarat sig vilja bliva uti Tärna kapellag delaktiga eller framdeles sådant åstundade, må, utan förändring av förhållandet till moderförsamlingen i övrigt, utgöra ett särskilt till Stensele pastorat hörande kapellag. Till avlöning åt kapellpredikanten, som tillika skulle vara skollärare, skulle utgå bidrag av kapellborna.

Redan år 1862, efter utfärdandet av gällande kommunalförfattningar, anmälde Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län, hurusom inom länets lappmarksfögderi hinder mötte för verkställighet av de uti §§ 4, 9, 57, 58 och 59 av förordningen om kommunalstyrelse på landet meddelade bestämmelser, enär varken mantals- och skattskrivning eller bevillningstaxering inom lappmarken ägde rum; och hemställde Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, att med nämnda förordnings tillämpning inom lappmarksfögderiet måtte tillsvidare få anstå, och att emellertid förordningarna av den 29 augusti 1843 om socknestämmor i riket och om socknenämnder å landet finge därstädes fortfarande lända till efterrättelse. Genom nådigt brev den 5 december 1862 lämnade Eders Kungl. Maj:t bifall till vad sålunda blivit föreslaget. Sedermera förordnade Eders Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 30 maj 1873, att den allmänna bevillningsstadgan skulle, med vissa undantag, gälla även i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker; och förklarade Eders Kungl. Maj:t sistnämnda dag i nådig skrivelse till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län, att, sedan sålunda genom bevillningstaxerings införande i sagda lappmarker det hinder, som för fullständig tillämpning därstädes av de nya kommunalförfattningarna hittills mött, komme att upphöra, det genom berörda nådiga skrivelse medgivna anstånd med tillämpning av förordningen om kommunalstyrelse på landet förfallit.

Genom nådig resolution den 19 april 1872 hade Eders Kungl. Maj:t fastställt lönerreglering för Stensele lappmarks pastorat med Tärna kapellag; och skulle enligt denna resolution i kapellet, förutom de kapellborna i likhet med övriga pastoratsbor åliggande avgifter, jämväl särskild avgift utgöras åt kapellpredikanten i Tärna.

Genom nådigt brev den 12 september 1902 förordnade Eders Kungl. Maj:t, att Tärna kapellförsamling skulle den 1 maj 1903 avskiljas från Stensele pastorat för att bilda eget gäll. I det av kammarkollegium avgivna underdåniga utlåtande av den 26 maj 1902, som låg till grund för berörda nådiga brev, anförde collegium bland annat, att efter utfärdande av ovannämnda nådiga brev den 8 januari 1853 »något formligt beslut väl icke, såvitt här kunnat utrönas, fattats rörande nämnda kapellags ombildande till särskild kapellförsamling och kommun, men att en sådan förändring emellertid faktiskt syntes hava redan för flera år sedan inträtt». Och hemställde collegium, att, därest pastoratets delning komme till stånd, föreskrift jämväl meddelades om upptagande inom lappmarksfögderiet i länets jordebok av de till det nya pastoratet hörande hemman och lägenheter under särskild socken, benämnd Tärna.

Frågan om bestämmande av gräns mellan Stensele socken och Tärna kapellförsamling har under avvitrtringens fortgång behandlats. Redan genom en den 13 juli 1896 träffad förening överenskommo hemmansdelägare inom kapellförsamlingen, att reglering av rågången mellan socknen och kapellförsamlingen måtte ske i sammanhang med ägoavfattningen av respektive ägoområden. Vid avvitrtringssammanträde i Tärna by den 14 juli 1902 yrkade ombudet för Stensele socken, att då företedda mantalslängder skulle läggas till grund för uppgående av sockenlinjen. Vid sammanträde den 25 september 1905 förklarade såväl ombud som närvarande delägare sig enhälligt nöjda med ett då avgivet förslag till sockengräns, och beslöts, att utstakning av den bestämda sockengränsen skulle verkställas under påföljande sommar. Sedan därefter rågången utstakats, samt karta och beskrivning angående densamma upprättats, träffades den 28 augusti 1911 förening mellan ombud för Stensele och Tärna socknar angående dess sträckning. I skrivelse till avvitrtringsstyresmannen den 12 oktober 1911 meddelade Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande funnit skäligt, att å kronans vägnar lämna sitt samtycke till den ingångna föreningen, som därefter till framtida säkerhet intogs i domboken för Lycksele lappmarks tingslag den 28 december 1911.

Vederbörande länsman inom Tärna socken har på begäran meddelat, att enligt förteckning över kyrkoarkivet sockenstämmoprotokoll för Tärna funnes från år 1854 och räkenskapsbok från år 1868, samt att han med stöd av uttalanden av äldre personer samt av handlingar i orten kommit till den uppfattningen, att Tärna kapellag haft egen kommunalförvaltning åtminstone sedan år 1854 sockenstämmor börjat hållas.

Av det anförda synes alltså framgå, att, så snart genom 1853 års omförmälda nådiga brev Tärna i kyrkligt avseende erhållit en viss, om ock blott begränsad självständighet, denna så småningom kommit att utgöra grundvalen för en kommunal självständighet, som fritt utvecklats i allt större omfattning, tills år 1902 kunde sägas, att redan för flere år sedan sådan förändring faktiskt inträtt, att Tärna kapellag ombildats till särskild *kapellförsamling och kommun*. Någon motsvarighet i borgerligt avseende till det sistnämnda år fattade, den kyrkliga indelningen avseende nådiga beslut föreligger visserligen icke, såvitt icke såsom sådant skulle

kunna räknas berörda av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande lämnade fastställelse å föreningen om sträckningen av sockengränsen mellan Tärna och Stensele. Men i betraktande av vad ovan anförts torde, såvitt advokatfiskalsämbetet kan finna, frågan om Tärna sockens självständighet såsom sådan kunna anses härav oberoende. Det förtjänar också uppmärksammas, att i de av Eders Kungl. Maj:t fastställda planer för avvitringsarbetets bedrivande i hithörande trakter efter år 1896 i allmänhet talas om avvitringen i Stensele och Tärna »socknar», till dess genom nådiga brevet den 21 april 1911 första gången nämnes »*Stensele—Tärna avvitringslag*», vilken benämning alltsedermera i angivna sammanhang av Eders Kungl. Maj:t använts. Vare sig i dessa eller i äldre planer förekommer dock, såvitt advokatfiskalsämbetet kunnat finna, för övrigt ingenting, som innebär eller förutsätter en sådan behandling.

Erinras må, att avvitring förut övergått södra delen av Stensele socken, fastställd genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag den 8 februari 1882, och att, även om något uttalande i sådan riktning icke föreligger, omständigheterna dock måste anses tala för, att man då icke tänkt sig annat, än att vid avvitringen av socknen i övrigt även Tärna dåvarande kapellag skulle komma i betraktande. Sedan dess har emellertid utvecklingen inom Tärna socken med dess ganska rika odlingsmöjligheter och jämförelsevis goda förbindelser med Norge gått raskt framåt, och kan så alltfortfarande förväntas komma att ske, i den mån bristen på skog för vedbrand och byggnadsvirke ej ställer sig hindrande i vägen.

Frågan, om Tärna socken bort utgöra ett och den förevarande delen av Stensele socken ett annat avvitringslag, får betydelse, förutom beträffande ägomätningen och kartläggningen (därvid nu något avseende icke fästs vid den först sent bestämda sockengränsen) särskilt i fråga om skogstilldelningen.

Enligt av vederbörande jägmästare lämnad uppgift finnes inom Tärna socken barrskog (duglig) till en areal av över 13,000 hektar. terstående skogsmark inom socknen utgöres väsentligen av björkskog, till huvudsaklig del belägen ovan barrskogsgrens. Den med barrskog beväxta dugliga skogsmarken har ansetts giva en avkastning växlande mellan 0.25 och 0.56 kbm. och i medeltal 0.45 kbm. per hektar och år. Björkskogen har ansetts avkasta i medeltal 0.28 kbm. per hektar och år. I Stensele utgöres skogsmarken huvudsakligen av barrskog med en beräknad avkastningsförmåga av i medeltal 0.53 kbm. per hektar. Härtill komma i betraktande s. k. skogsimpediment.

Dispositionen av skogsmarken inom vardera socknen, såvitt nu är i fråga, samt det mantal, den tilldelats, framgår av följande sammanställning, som även upptager kronoparker.

Inom Tärna socken.

Samtliga hemman 24 ³¹/₃₂ mantal.

Särskild husbehovsskog	12,395.481 hektar
Samfälld »	6,704.366 »
Allmänning: av block 5 samt hela block 7—8	515.925 »
Kronopark	2,705.994 »

Summa 22,321.766 hektar.

*Inom Stensele socken.**För hemman inom Stensele socken.*Samtliga hemman 10 ⁵³/₆₄ mantal.

Särskild husbehovsskog.....	6,530.844	hektar	
Samfällid »	38.674	»	
Allmänning	6,407.045	»	12,976.563 hektar

För hemman inom Tärna socken.

Samfällid husbehovsskog till hemmanet Boksjö 626.477 hektar

Allmänning	14,714.001	»	15,340.478 »
Kronopark			1,496.556 »

Summa 29,813.597 hektar.

Skogsanslaget har för mantal inom Tärna socken bestämts till 1,400 hektar, varav 800 hektar för husbehovsskog och inom Stensele socken ovan odlingsgränsen till 1,200 hektar, varav 600 hektar för husbehovsskog. Nedom odlingsgränsen av Stensele socken, såvitt nu är i fråga, utgör skogsanslaget 1,100 hektar, varav för husbehovsskog 500 hektar.

Hade nu Tärna socken behandlats såsom ett avvitringslag och ifrågavarande del av Stensele socken såsom ett annat, hade på grund av den vida större tillgången skogsmark inom sistnämnda del större områden än som nu skett kunnat dels avsättas såsom kronoparker, dels, i den mån det av andra skäl prövats erforderligt, tilldelas brukningsdelar, mantal, inom Stensele. Men samtidigt hade, om Tärna socken kommit att utgöra ett avvitringslag, på grund av den ringa tillgången skogsmark inom denna socken brukningsdelar där, mantal, erhållit skogsmark, som knappast räckt till för husbehov, och så gott som alldeles kommit att sakna allmänningsskog. Ett sådant förfaringssätt hade sålunda, om Tärna socken därutöver skulle tillgodoses i sistnämnda avseende, påkallat särskilda åtgärder genom upplåtande av allmänningsskog för socknen inom Stensele socken eller inom annan socken.

Om sålunda, i trots av vad som skulle kunna anses formellt försvarligt, i betraktande av vad i oförmälda avseende förekommit, skäl finnas, som kunna motivera, att nu ifrågavarande del av Stensele socken och Tärna socken behandlas såsom ett gemensamt avvitringslag, synes det dock vara så mycket mera nödigt, att härvid tillses, att ingendera socknens rättmätiga intresse åsidosättes.

Vidkommande därvid först förrättningsmännens åtgärd, att, med utgångspunkt från att ifrågavarande del av Stensele socken och Tärna socken utgöra ett och samma avvitringslag, föreslå skogsanslaget för husbehov för mantal inom Tärna socken till 800 och för mantal inom Stensele socken till endast 600 hektar, har vederbörande vid avvitrningen närvarande advokatfiskal redan uttalat sig på sätt som framgår av avvitringsprotokollet § 91. Då enligt 6 § punkt 1 i berörda nådiga kungörelse den 5 juni 1909 nämnda skogstilldelning skall hänföra sig till medelgod skogsmark inom avvitringslaget, samt enligt 9 och 10 §§ av samma kungörelse vid skogsmarkens fördelning å de särskilda brukningsdelarna hänsyn skall tagas till dess bättre eller sämre beskaffenhet, innebär detta, att brukningsdelar, som erhålla bättre skogsmark, skola bekomma därav betingad mindre areal sådan mark än brukningsdelar, som bekomma sämre skogsmark. Härav skulle vis-

serligen kunna bliva följden, att, om skogsanslaget för husbehov för avvitringslaget i dess helhet bestämdes till exempelvis 600 hektar per mantal medelgod skog, bruksningsdelar inom Tärna socken i den mån de erhöles skogsmark inom samma socken, i jämförelsevis stor utsträckning komme att faktiskt erhålla inemot 200 hektar mer skogsmark än mantal inom Stensele socken. Om ett mantal erhåller 600 hektar skogsmark med en avkastning av 0.53 kbm. per hektar och år, måste nämligen, för att, med en avkastning av endast 0.40 kbm. per år och hektar, samma årliga virkesmängd skall bekommas, skogsanslaget sättas till 795 hektar. Men beträffande flere hemmansdelar inom Tärna socken måste det anses ostridigt, att den skogsmark, de erhållit efter den angivna grunden av 800 hektar per mantal, är av lika god och i vissa fall bättre beskaffenhet än den medelgoda skogsmarken inom Stensele socken. I sådant avseende har redan anmärkts, att vederbörande skogstjänsteman ansett en mindre del av den inom Tärna belägna skogsmarken hava en avkastningsförmåga av 0.56 kbm. per år och hektar. Vederbörande skogstjänsteman har också framhållit i en vid protokollet fogad skrivelse till avvitringsstyresmannen av den 21 juli 1915, att, om beträffande skogsmark med en avkastningsförmåga av 0.53 kbm. per hektar och år skogsanslaget sattes till 600 hektar per mantal, men, såsom skett, barrskogsmarken inom Tärna socken beräknades giva en avkastning av 0.45 kbm. per hektar och år, detta föranledde till, att bruksningsdelar inom Tärna socken, som erhöles skog av sistnämnda beskaffenhet, bekomme endast omkring 700 hektar per mantal — och icke, såsom enligt tilldelningsförslagen skett, 800 hektar per mantal. Än ogentligare framträder det tillämpade förfaringsättet i fall, då mantal inom Tärna för husbehov tilldelats inom Stensele socken belägen skogsmark. Enligt vad ovan angivits utgör arealen sådan skogsmark 626 hektar.

Den tillgång till husbehovsskog, som med tillämpning av gällande bestämmelser om skogsanslagets utmätande skulle beredas bruksningsdelar om $\frac{5}{64}$ mantal och därunder inom vardera av de ifrågavarande socknarna, med en beräknad medelavkastning av skogsmarken inom Stensele socken av 0.53 kbm. och inom Tärna socken av 0.40 kbm. per hektar, jämförd med det i advokatfiskalsämbetets ovan berörda underdåniga utlåtande den 4 nästlidne mars med stöd av erhållna uppgifter angivna behovet av husbehovsskog för sådana bruksningsdelar, framgår av följande sammanställning:

	$\frac{1}{64}$ kbm.	$\frac{2}{64}$ kbm.	$\frac{3}{64}$ kbm.	$\frac{4}{64}$ kbm.	$\frac{5}{64}$ mantal kbm.
Behov	24.5	30.4	37.5	42.9	48.3
Tillgång enligt ovan angivna grunder:					
Stensele	5	10	15	20	25
Tärna	5	10	15	20	25

Sammanställningen utvisar, att för såväl Tärna som Stensele de åsyftade bruksningsdelarna bliva med en sträng tillämpning av gällande bestämmelser om skogsanslagets fördelning på dem efter mantalet sämre tillgodosedda med husbehovsskog, än om, såsom inom Dorotea, Sorsele och Vilhelmina avvitringslag, husbehovsskogsanslaget sattes till 800 hektar per mantal och skogsmarkens avkastningsförmåga beräknas till 0.5 kbm. per hektar. I så fall skulle nämligen bruksnings-

delar från $\frac{1}{64}$ till $\frac{5}{64}$ mantal bekomma respektive 6.2, 12.5, 18.7, 25 och 31.2 kbm. per år. Beräknas avkastningen, såsom med lika fog som inom Stensele torde kunna ske inom Dorotea och Vilhelmina, till 53 kbm. per år och hektar, erhålles med sistnämnda skogsanslag för husbehov respektive 6.6, 13.2, 19.8, 26.4 och 33 kbm. per hektar och år.

Vid anförda förhållanden och då anledningen till att husbehovsanslaget för Stensele socken begränsats, på sätt som skett, endast varit den, att mantal inom Tärna, såsom tillhörande samma avvitringslag som ifrågavarande del av Stensele, även ansetts böra där erhålla skog, har man från enskildes sida velat göra gällande, att de skogsanslag för husbehov, som tilldelats mantal inom Stensele socken — liksom i vissa fall även mantal inom Tärna socken — vore överhuvud för knappt tillmätta. Detta syntes åtminstone vara händelsen, om man med de nu ifrågavarande skogsanslagen jämförde dem, som, enligt vad nyss nämnts, vid den inom kringliggande socknar samtidigt pågående avvitrningen tilldelats enskilda för husbehov, nämligen 200 hektar mer skogsmark per mantal än inom Stensele socken. Tages hänsyn även till allmänning, hava Dorotea och Sorsele avvitringslag bekommit 400 och Vilhelmina avvitringslag 500 hektar mer skogsmark per mantal än Stensele med sannolikt ungefär lika avkastning. Emellertid har man även här att taga i betraktande den skogsmark, vilken under impedimentbeteckning tilldelats enskilda, och vartill ämbetet här nedan återkommer. Om denna tages i beräkning, torde i allmänhet, vad angår Stensele—Tärna avvitringslag, även de små brukningsdelarna hava blivit behörigen tillgodosedda. Såsom inhämtas av den skrivelse från avvitringsstyresmannen till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, varmed avvitringsförslaget rörande sistnämnda avvitringslag överlämnats samt av föreliggande tilldelningsförslag, har nämligen där en viss jämkning skett i skogstilldelningen till förmån för vissa mindre brukningsdelar. I varje fall måste skogstilldelningen vid avvitrningen hava sin givna formella begränsning i skogstillgången inom avvitringslaget.

Av det anförda torde framgå, att ämbetet icke anser hänsyn till Eders Kungl. Maj:ts och kronans rätt, vilken, såsom framhållits, såvitt nu är i fråga, får betydelse förnämligast med hänsyn till den möjlighet till ytterligare avsättande av kronopark inom Stensele socken, som erbjödes, om ifrågavarande del av samma socken behandlades såsom ett avvitringslag och Tärna socken såsom ett annat, böra i och för sig föranleda ämbetet att för sin del påyrka en sådan behandling.

Att emellertid från enskild synpunkt sett och särskilt i Stensele sockens intresse en viss jämkning måste anses motiverad med avseende å skogsanslagets utmätande inom avvitringslaget, finner ämbetet ådagalagt.

Skulle i enlighet med framställda yrkanden dylik jämkning anses böra företagas, lär den rättelse även böra ske i fråga om den skogsmark, vilken, på sätt nedan anges, tilldelats enskilda såsom impediment, som i samband därmed lämpligen kan ske eller eljest därvid anses påkallad.

De inom avvitringslaget för kronoparker avsatta områden äro så knappt tillmätta, att inskränkning av dem till förmån för de enskilda ej lär med hänsyn till det ändamål, de hava att tjäna, böra ifrågakomma.

Beträffande de önskemål, som av delägare inom vardera av Stensele och Tärna socknar uttalats i omförmälda avseende, får ämbetet hänvisa till avvitringsprotokollet §§ 6 och 44 för den 28 augusti och den 9 september 1911, § 102 för

den 1 juli 1915, samt § 117 för den 14 juli 1915 ävensom till särskilda framställningar dels av Tärna socknemän i en till Konungen den 11 juni 1915 inkommen underdånig skrivelse, dels av Stensele socknemän i skrivelse till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län den 12 februari 1916.

Underdånigst

H. VON SCHULZENHEIM.

Stockholm den 3 april 1916.

Rätt utdraget betyga.

K. Brännström.

L. Brännström.

Bilaga II.

Till Konungen.

Med anledning av pågående avvitrting inom oavvittrade områden i Västerbottens läns lappmarker, få undertecknade, utsedda ombud för den bofasta befolkningen inom Sorsele, Tärna, Dikanäs och Fatmomakke avvitrtingsområden, härmed inför Eders Kungl. Maj:ts underdånighet framföra befolkningens bekymmer och önskemål.

Vid avvitrtringen ha dessa trakter haft en ogynnsam undantagsställning.

Bosättningen inom ifrågavarande områden tillhör en jämförelsevis sen tid. Trots avsaknad av kommunikationer och moderna hjälpmedel gick dock utvecklingen hastigt framåt. Sälunda har redan därigenom områdenas lämplighet för kultivering ådagalagts. Statens åtgärder gingo också ut på att underhjälpa utvecklingen i denna riktning intill den avvitrting, som skedde under 1870-talet.

De naturliga förutsättningarna för jordbrukskultur inom dessa trakter äro också till och med förmånligare än inom många trakter, som äro längre ned belägna i vårt land. Med avseende på odling av foderväxter är klimatet icke mer ogynnsamt än i allmänhet inom Norrland. Jordmånen är i det hela sett av god beskaffenhet och delvis mycket bördig och lättodlad. Även andra naturtillgångar finnas, särskilt inom Tärna. I ett avseende äro dock dessa trakter vanlottade, nämligen därigenom att skogen i allmänhet är av mindre värde eller helt och hållet saknas med undantag av björkskog. Ett undantag i detta avseende utgör dock Dorotea avvitrtingsområde, vars intressen icke av oss representeras.

Ehuru dessa områden redan under 1870-talet nått väsentlig utveckling, lät dock Konungens befallningshavande inom Västerbottens län avbryta den då påbörjade avvitrtringen inom de övre trakterna ovan odlingsgränsen. Genom denna åtgärd blevo dessa trakter tillbakasatta och förutsättningarna för deras utveckling i hög grad förhindrade.

Trots alla hinder har dock utvecklingen alltså fortsatt. Så funnos exempelvis inom Tärna, det längst upp bland fjällen belägna området, år 1896 96 brukningsdelar och 19 år därefter, 1915, 268 brukningsdelar och 14 inhyeslägenheter, var och en representerande en familj. Liknande är förhållandet inom de övriga avvittringslagen.

Om en materiell och andlig depression till viss grad gjort sig gällande, är detta således förklarligt ur dessa trakters undantagsställning med avseende på avvittringen. Att dock en så kraftig utveckling kunnat ske, talar oförtydligt för dessa trakters lämplighet för jordbrukskultur likaväl som i allmänhet andra trakter av lappmarkerna. Helt annorlunda skulle förhållandena ställt sig, om avvittringen utan allt för långt dröjsmål hade genomförts även här.

Ogynnsamma förhållanden för jordbruket.

Jordbruket har under avvaktan på avvittringens genomförande år efter år blivit i hög grad lidande, dels därigenom att de uppodlade områdena ofta ligga spridda i små ägolotter om varandra, dels därigenom att så länge det kan vara ovisst, vilka områden som kunna komma att tilldelas var och en, nyodlingar förhindras. Det ligger i öppen dag, att brukandet av de små tegarna kräver mycket mera arbete än vad som blir fallet, då genom avvittringen ägoutbyten skett, så att större sammanhängande områden tillförts varje hemmansdel. Därtill kommer, att ovissheten om, vilka odlade områden, som kunna komma att tillfalla den ena eller andra hemmansdelen efter avvittringens genomförande, medför, att intresset för jordens hävdande lider svårt avbräck och förhindras.

Ännu mörkare framtidsutsikter.

Ljusare framtidsmöjligheter ställdes i utsikt genom avvittringens påbörjande även inom ifrågavarande avvittringsområden. Avvittringen påbörjades inom Sorsele redan 1894 och strax därefter i övriga avvittringslag. Sedan dess ha dock 20 år gått till ända. Under tiden har lagstiftningen ändrats, varigenom såväl avvittringen fördröjts som ock inskränkningar skett med avseende på befolkningens tillgodohavanden. Denna tid har varit en lång, tålmodsprövande tid för befolkningen, och många emigrationer ha föranletts därav. De som voro i sin krafts dagar vid avvittringens början, stå redan vid ålderdomens gräns. Men då nu äntligen avvittringssammanträdena ha hållits, hava åter förhållanden mellankommit, som gjort befolkningens framtidsutsikter mörkare än någonsin, just vid den tidpunkt, då förhoppningarna syntes äntligen stå nära sin fullbordan.

Ensidiga intressen för nomadernas bestånd hota att tillintetgöra de bofastas tillvaro.

Förhållandet mellan de bofasta och nomaderna har av ålder varit gott, och skulle en eventuell undersökning visa, att strider emellan dem icke förekommit oftare än t. ex. mellan de bofasta inbördes.

Först när i helt andra förhållanden levande, med fjällbygdens, såväl de bofasta som nomadernas liv och tänkesätt fullt främmande personer i ord och handling visat ett sentimentalt deltagande, har hos nomaderna alstrats olust för och missnöje med deras förhållanden, samt delvis fientlighet mot de nu som motstån-

dare uppfattade bofasta. De stora ensidiga ekonomiska uppoffringarna utan fattbart vederlag och de upprepade dyrbara kommissionerna och utredningarna, som det allmänna bekostar för ett fåtal nomader och enbart från deras synpunkt, måste hos dessa väcka en omåttlig tanke om deras betydelse för riket och däremot svarande anspråk. I samma mån som nomaderna gynnas, måste modlöshet och bitterhet växa hos den stora mängden fjällbefolkning, vilkens förfäder av fattigdom, ofta genom förlust av renar, och genom statsmakternas nit om landets kolonisation gjorts till nybyggare, en befolkning, om vilkens kamp för tillvaron i födelsebygden ingen offentlig röst talar, för vilkens rätt det allmänna icke tillsatt ett enda sakkunnigt biträde, men som finner sig öppet och hemligt behandlas som inkräktare, vilkas tillvaro och framför allt tillväxt måste på allt sätt stäckas. Man måste äga en viss förmögenhet för att vara nomad, och han kan äga renar för 70- å 80,000 kronors värde, men är likväl fri från skatt till stat och kommun, hans son och dräng fria från värnplikt. Honom åligger ingen fattigvård, han bidrager intet till skolväsendet, men det allmänna och välgörenhetsföreningar bekosta ofta helt hans barns skolgång. Gäller det honom, synes det nybyggaren, då räknas ej skogen, ej offret av bördiga delar och fruktbärande myrar. Förlorar lappen sina renar, eller är han född av redan bofasta men ej får åborätt då nekas han varje bit av fädernejorden, som han dock nu är skyldig att värna. Lyckas han förtjäna något, beskattas han. Kan han till och med förvärva rätt till en del av ett gammalt nybygge, då vet han icke, var han skall tilldelas sitt, om han ens får behålla sin äganderätt, ty höga ämbetsmän från tvenne riken resa år efter år, lärde män göra sina undersökningar i skog och mark, och allt detta skall i en framtid visa, huru mycket nomaden och huru litet nybyggaren behöver av landet. Alltid tillfrågas nomaden, vad han behöver, knappast någonsin nybyggaren. Klagar han, att han får för litet, får han ett svar, såsom om han vore en tunga för landet, att det är nåd, om man ej med stöd av otydligheten i insyningshandlingarna och författningarna tar allt eller större delen från honom.

Om anförda tankar få längre näras, så torde verklig fiendskap uppstå mot det fåtal lappar, som ännu äro nomader och genom sin undantagsställning bli orsaken till det stora flertalets fattigdom och hemlöshet.

Av ålder har väl antagits, att lappen är landets urinvånare, men hava nyare forskningar gjort detta tvivelaktigt. Vore ock så, är väl det stora flertalet, de bofasta lapparna, efter sitt antal lika berättigade som de nomadiserande. Av t. ex. Tärna sockens 1,570 invånare är ¹/₃ bofasta lappar och ungefär ett 50-tal nomader, delvis inflyttade från andra trakter, och den övriga befolkningen till större delen blandfolk. Samma är förhållandet i de andra under avvittring stående landsdelarna (inom Dorotea avvittringslag finnas endast 4 nomadfamiljer).

Även om inga bofasta funnos och alla lappar kunde och ville bliva renskötare, kan landet icke räckta till för mer än en liten del av stammen. De fruktbara delarna och fjällslutningarna utnyttjas vida bättre av bofasta.

Då renskötsel icke medför någon direkt inkomst för stat eller kommun, men till och med för sitt ordnande kräver väsentliga anslag av från andra håll influtna medel, och då av dessa anslag icke bildas några för samhället bestående värden, såsom däremot sker genom t. ex. anslag åt de bofasta till vägar eller landets uppodling, kan fjällbygdens befolkning icke fatta, varför dess existens skall riskeras för försöken att uppehålla det trots alla åtgärder sjunkande antalet av nomader.

Det har visserligen ofta men därför med icke mera sanning sagts, att fjällens betesmarker eljest skulle bliva outnyttjade, men det land, som icke nybyggares kreatur kan ha gagn av, av dem har renen ock föga nytta.

Av allt framgår således, att den bofasta befolkningen, som både till antal, livskraft och utvecklingsmöjligheter har en överlägsen ställning, även borde åtnjuta statsmakternas uppmuntran i icke mindre grad än nomaderna. Bådas intressen kunna mycket väl förenas utan undanträngande av enderas. Konstlade åtgärder kunna dock icke i längden förhindra nomadernas övergång till bofasta åtminstone inom större delen av Västerbottens läns lappmarker. Det pågår tydligen bland nomaderna själva en strävan att övergå till bofasta, och den agitation, som utgått från vissa lappar, har helt säkert bakom sig ett sådant syfte, om också detta icke tagit sig uttryck i ett klart utformat program. Huru hastigt utvecklingen gått från nomadliv till bofasthet, visa följande förhållanden: inom Fatmomakke avvittlingslag ha under de senaste 20 åren cirka 29 nomadfamiljer övergått till bofasta, under det att endast cirka 15 familjer fortfarande äro nomader. Inom Tärna funnos år 1894 74 nomader, år 1915 endast 55 personer. Inom Dorotea finnas endast 18 personer tillhörande nomaderna. Inom Sorsele uppgå nomadfamiljerna till 19 med ett sammanlagt antal av 70 å 80 personer.

Det synes därför de bofasta vara enda sättet att skipa rätt mellan dem och nomaderna, att de bofasta tilldelas jord och skog såsom skett med de nybyggare, som varit nog lyckliga att förut erhålla avvitttring, att deras i fjällen liggande ströängar, såvitt detta är nödvändigt för renskötseln, inlösas, så att de lappar, som fortfarande utan särskild lockelse vilja driva renskötsel, må fritt med det antal renar en var kan sköta, fortfarande driva sin näring å renbeteslanden. De senaste årens tillsyn har visat, att de då under gynnsamma villkor icke behöva skada de bofastas egendom, men ock att vid ogynnsam väderlek ingen föreslagen inlösen kan hindra dylik skadegörelse å även de mest inskränkta ägor. Inför den erkända olyckan torde ock då ömsesidigt tillmötesgående hädanefter som fordom göra grannsämjan god. Blir renen tam, kan han i Sverige likaväl som i Norge i odlade bygder övergå vattendrag på broar. De vid avvitttringen föreslagna renskillningsplatserna ligga så, att de ej beröra de bofastas intressen. Under kalvningstiden äger renen i alla fall att vistas å de bofastas ägor. Vad angår renvägarna, så ha de senaste tvenne årens erfarenhet visat, att väl värdade renar icke orsaka skada under sina flyttningar.

Om det varit misstag att fordom gynna nybyggesanläggningar till skada för ett livskraftigt nomadliv, torde det nu vara ett lika stort misstag att för en utdöende renskötsel obotligt skada den redan gamla och talrika bofasta befolkningen av lappar och svenskar.

Skall avvitttringen ytterligare uppskjutas?

Till alla andra hinder kommer att advokatfiskalsämbetet i Eders Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegium i underdånig skrivelse den 31 december 1914 energiskt och såsom det synes oss i övervägande grad omotiverat sökt påvisa, att vissa felaktigheter under avvitttringen blivit begångna — felaktigheter, som menligt skulle hava inverkat på kronans rätt, och som ansetts böra påkalla en särskild undersökning. En sådan undersökning har också under nu förflutna sommar påbörjats inom

Sörsele och Dorotea avvitringslag, och synes den ytterligare skola komma att förorsaka avvitringsens uppskjutande till en oviss framtid.

Det bleve för vidlyftigt att bemöta advokatfiskalsämbetets kritik av avvitringsens resultat i alla dess detaljer, varför vi inskränka oss till endast några anmärkningar såsom exempel.

Advokatfiskalsämbetet talar ofta om kronans rätt, men synes helt och hållet glömma att det även finnes en annan part, den ganska talrika bofasta befolkningen ovanför odlingsgränsen, vars rätt och livsintresse allra minst staten borde glömma att tillvarataga. Den gamla sanningen att det allmännas väl grundas på individernas synes ämbetet ifråga hava glömt i detta fall.

Befolkningen inom den trakt, varom här är fråga, har kommit i besittning av sina innehav dels genom köp, dels genom arv från sina förfäder, som fått sina hemman insynade i laga ordning. Vid dessa insyningar tillgick det i allmänhet så, att man på någon allmänt bekant plats vid någon sjö- eller älvstrand sökte en utgångspunkt, där man i en sten eller ett träd inhög ett märke. Härifrån tänkte man sig en rak linje dragen till någon synlig bergshöjd eller annan allmänt känd plats, och i likhet härmed bestämdes övriga gränser till ett visst område, som överlämnades till sökanden genom en särskild överlåtelsehandling. Sökanden hade utsett åt sig inom området en särskild plats, där han ville reda sig ett hem; arealen av den mark, som ansågs tjänlig till odling, angavs, likaså vissa ängsmarker med en mångfald smärre slåttermysrar och röjningslägenheter, som sedan fått var sitt namn, men som då benämndes efter t. ex. den största myren. Allt detta antecknades i insyningshandlingen.

På den tiden ansågs det som statsmannavisdom, och hade så ansetts alltifrån gamle kung Göstas tid, att även då varande obygdar lades under odling och befolkades. Myndigheterna uppmuntrade insyningsystemet och på så sätt skapades i fjällbygden en befolkning, som härdats under mödosamt nyodlingsarbete och som, i sin avskildhet ofta glömda, icke förlorat sin kärlek till hem och fosterland.

Den ursprungliga stugan blev emellertid för trång för en stor skara av söner och döttrar; nya hem måste bildas och nya bostäder sökas. Man fann också sådana, som kanske till och med voro bättre än den första, på längre eller kortare avstånd från den ursprungliga bostaden. Man köpte eller ärvde var sin del av inägojorden, av slåttermysrar och upprädda bäckängar samt även av sådana lägenheter, som genom uppräjdning och odling kunde bliva fruktbringande. Med företeende av överlåtelsehandling begärdes och erhöles laga införsel i krononyhemmanet eller inlämnades köpehandlingarna till häradsrätt, och lagfart meddelades i vanlig ordning.

Nu anmärker advokatfiskalsämbetet, att dessa utbrytningar från den ursprungliga bostaden likväl skett mot lagen. Menar då ämbetet, att familjens alla medlemmar, som förökats i hundratal, skola bo i den ursprungliga lilla stugan eller inom det trånga området av ett eller annat tunnland jord, som omnämnas i insyningshandlingen såsom lämplig till odlingsjord och som uppsatts såsom minimum för att insyning skulle kunna beviljas? Och än mer, kunde det vid tiden för insyningen vara statens mening att förhindra sökandena att genom arbete utvidga sitt nybygge tillräckligt för ett kommande släkte?

Ämbetet i fråga anmärker vidare, att en del marker utefter bäckar och i deltaland ännu äro beväxta med videbuskar och dvärgbjörk, och menar, att de därför äro obehövliga för befolkningen och böra utan ersättning återgå till kronan.

Härtill vilja vi å vår sida endast påpeka att, förutom det, att ämbetets skrivelse även i denna del synes oss utgöra ett kammarteoretiskt aktstycke uppgjort utan hänsyn till praktiska förhållanden, det även dess bättre inom andra trakter av vårt land finnes ouppodlade trakter, som därför ej kunna anses obehövligen för dess befolkning. Nativiteten är i fjälltrakterna bland de bofaste stor, och de spridda hemmen vimla av barn, som blott vänta på den ålder, då de kunna röja och odla. Advokatfiskalsämbetet vill göra gällande, att uppskattningen av myrängarna skulle vara för hög, men undersökningar, som vidtagits, hava ådagalagt ett motsatt förhållande, synnerligast som en del silängar, som skördas varje år, upptagits till endast fjärde klass. Advokatfiskalsämbetet synes ej heller i övrigt rätt hava uppskattat myrmarkernas värde för odling, då det talar om att en avsevärd del av dem bör återgå till kronan, antingen utan lösenpenning eller mot en ersättning, som skulle bestämmas av den avkastning de nu lämna. Myrarna hava tvärtom ett mycket stort odlingsvärde och deras uppodling gynnas och uppmuntras eljest inom hela landet på allt sätt. Återgå dessa myrmarker, delvis för odling synnerligen välbelägna, till kronan, berövas tusenden tillfälle att inom landet bilda sig hem och skaffa sig bärgning. Härtill kommer att kostnaderna för inlösen av ströängar enligt de utredningar, som gjorts vid avvitringsammansmanträdena, uppgå till omkring 170,000 kronor, varemot verkställandet av advokatfiskalsämbetets förslag skulle komma att kräva mycket ansevärd kostnader därutöver.

Då advokatfiskalsämbetet vidare vill göra gällande, att marker upptagits som impediment, vilka äro till odling dugliga eller beväxta med skog, så kan detta i något fall vara sant, men har det glömt att opartiskt medgiva, att förhållandet dess värre ofta är omvänt. Trakter, som äro beväxta med knotig fjällbjörk och kanske en eller annan margran, hava upptagits som skogsduglig mark. När de en gång kalhuggits, torde en tidrymd av 200 år behövas, innan de åter äro beväxta med bränsleoduglig skog.

Advokatfiskalsämbetet söker även påvisa att befolkningen gynnas på kronans bekostnad, när det gällt tilldelningen av byggnadsskog och skogsallmänning. Även här är dock förhållandet i det stora hela omvänt. De områden, som tilldelats hemmanen som husbehovsskog, ligga runt omkring de olika byarna och lägenheterna, där redan skogen tagits i bruk, och från de trakter, som upplåtits till skogsallmänningar, har redan kronan eller enskilde fört bort det mesta. I motsats till förhållandena i de trakter vi representera, har i Dorotea den praxis följts, att kronan ej skulle äga rätt till avverkning av annat än skadad skog. Dessa trakter, som således fått sin allmänningsskog på förhand reducerad genom kronans avverkningar, borde väl då med rätta redan vid avvitringen tillerkänts rätt till ersättning för den skog kronan avverkat på deras föreslagna allmänningsskogsområden. Av fruktan att ett sådant krav skulle uppskjuta avvitringens fullbordan, har man dock undvikit att framställa detsamma, synnerligast som man haft förhoppning om, att en underdånig begäran om sådan ersättning efter avvitringens avslutande icke skulle komma att vägras. Tillväxten går långsamt, varför åtminstone det nu levande släktet i våra trakter ej kan beräkna att därifrån få någon nämnvärd vinst.

Slutligen må tilläggas, att mycket annat i advokatfiskalsämbetets underdåniga skrivelse synes oss vara förtjänt av kritik, men måste vi lämna den med den allmänna anmärkningen, att den synes oss vara allt för ensidig till förmån för kronan

och, till skada för avvittningens snara avslutande, generaliserar allt för obetydliga felaktigheter, begångna inom Dorotea och Sorsele såsom gällande alla avvittningslagen.

Skola dessa trakters livskraftigaste befolkning drivas till emigration?

Det väckte icke ringa uppmärksamhet bland befolkningen i lappmarkerna, då genom den kungl. förordningen av den 20 mars 1914 upplåtelse av vare sig odlingslägenhet eller slätterlägenhet å kronans marker och överloppsmarker ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker förbjöds, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar. Av uttrycket »intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar» ingavs dock den föreställningen, att förbudet var av endast tillfällig art, till dess avvittningen blivit fullbordad. Helt oväntat blev emellertid denna kungl. förordning stadfästad såsom lag genom riksdagsbeslut detta år. Den opposition och kritik, som eljest säkerligen icke uteblivit från dessa trakters befolkning och kommunalmyndigheter, blev sålunda genom en överraskning förekommen. Och inom riksdagen fanns tydligen ingen, som ägde tillräcklig personlig kännedom om dessa trakter och insikt om, vilka ödesdigra verkningar detta riksdagsbeslut måste medföra.

Folkökningen bland de bofasta svenska nybyggarna är i motsats till nomaderna och den rent lappska nationen, såsom förut nämnts, mycket stor. Såsom ett karakteristiskt exempel kan anföras, att inom Dorotea socken med dess 4 nomadfamiljer har befolkningstillväxten bland de bofasta inom området ovan odlingsgränsen utgjort 30 procent under de senaste tio åren. Folkmängden inom nämnda områden utgör för tillfället omkring 1,000 personer. Med samma folkökning uppkommer inom tio år härefter ett överskott av cirka 300 personer. Högst $\frac{1}{5}$ av detta överskott kan finna utvecklingsmöjligheter på de redan förut i hög grad uppdelade bondehemmanen. För de återstående nära 250 personerna finnas icke möjligheter vare sig att erhålla bostäder eller jord. Det finns således för dem ingen annan möjlighet än att utvandra. Och nödgas de att flytta bort från den hembygd, som dock trots allt binder dem med starka band, så skall med säkerhet det stora flertalet av dem söka sig nya hem långt utom rikets gränser. Under de senaste 7 à 8 åren ha omkring 20 kronotorp anlagts inom nämnda område, varigenom många unga personer fått tillfälle att bilda familj, och många familjer räddats från emigration. Inom trakterna ovan odlingsgränsen äger kronan stora jordområden, tjänliga för odling, bland dessa även hundratals tunnland, som icke på minsta sätt tagas i anspråk av nomaderna samt områden, som ligga tätt intill små odlingslägenheter, som behöva utvidgas. Detta exempel ha vi velat anföras såsom belysande.

Ovan anförda åtgärder att avstänga kronans jord ha tydligen haft det bestämmda syftet att så långt som möjligt förhindra vidare bosättningar inom trakterna ovan odlingsgränsen (dessa omfatta inom Dorotea cirka 18 av socknens 30 kv.-mil, ungefär hälften av Vilhelmina och Sorsele, hela Tärna och övre delen av Stensele socknar).

Trots den djupt rotade kärleken till hembygden, som förefinnes hos dessa trakters befolkning, och varpå rörande exempel kunna anföras, har dock den ogynnsamma undantagsställning, vari densamma befunnit sig, redan orsakat utvandringar från dess avlägsna hem i Lapplands fjälltrakter. Och genom förbindelserna med

dessas redan bortflyttade anförvanter ligger numera emigrationstanken mycket nära till hands. Denna stärkes ytterligare och uppväcks lätt till omsättning i handling genom sådana statsåtgärder, som anförda kungl. förordning och därmed sammanhängande riksdagsbeslut.

Då nu här till kommer, att befolkningen ser huru dessa och andra åtgärder framgå såsom resultat av hemlighetsfulla kommittéers undersökningar och utredningar bakom befolkningens rygg, då uppstår den djupaste misstro till statsmakternas goda vilja, på samma gång som ett dovt missnöje utbreder sig.

På grund av allt, vad vi sålunda i det föregående anført, har tanken på emigration blivit allt starkare. Beslutet om massutvandring mognar allt mer och kommer säkerligen att sättas i verkställighet i synnerhet inom vissa trakter, om icke avvittningen omedelbart avslutas i enlighet med de förslag, som uppgjorts vid avvittningssammanträdena, vid vilka nybyggarnas rättigheter redan från alla sidor pressats och kringkurits — om advokatfiskalsämbetets förslag att frånhända befolkningen renbetesland utan vederlag från det allmännas sida genomdrives — om befolkningen vägras rätt till medbestämmande genom offentliga ombud och offentliga sammanträden vid utredningar, som gälla dess förhållanden m. m. En stor del av de mest välbärgade försälja i sådant fall helt säkert sina hemman för att utvandra. Många behöva endast vända sig till anförvanter i Amerika för att erhålla hjälp för utvandring. Således skulle landets livskraftigaste folk bortflytta och huvudsakligen endast de fysiskt och psykiskt mest undermåliga kvarstanna. Ävenledes uttalas allmänt bland befolkningen avsikten att hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet begära inlösning av dess egendom genom statsmedel för att sålunda ifrågakvarande traktens jordbruksidkande befolkning må beredas möjligheter att utvandra från ett fosterland, inom vilket den ser sig behandlad så som om den endast vore till tunga och besvär.

På grund av vad vi sålunda anført, få vi härmed i underdånighet för Eders Kungl. Maj:t framhålla följande huvudsakliga önskemål från den jordbrukande befolkningens sida:

1) att avvittningen inom Fatmomakke, Dikanäs, Tärna och Sorsele avvittningslag må omedelbart genomföras och fastställas i överensstämmelse med vid avvittningssammanträdena uppgjorda och godkända förslag;

2) att skälig ersättning må erhållas för de marker, som måste avstås till renbetesland;

3) att ingen hänsyn må fästas vid ensidiga yrkanden och förslag, som uppgjorts utan att befolkningen satts i tillfälle att på något sätt uttala sig eller blivit representerat av sakkunniga personer och juridiska ombud;

4) att kronans odlingsbara marker ovan odlingsgränsen må upplåtas för kolonisering på det att den växande befolkningen må beredas rum i hembygden.

Stockholm den 5 november 1915.

J. Næselius.

Kyrkoherde, Tärna.

Elis Björkman.

Kyrkoherde, Sorsele.

V. Vallberg.

Kapellpredikant, Risbäck.

Axel Aron Johansson.

Hemmansägare, Saxnäs, Vilhelmina.

Rätt avskrivet betyga:

K. Brännström.

L. Brännström.

Bilaga III.

Utdrag av kammaradvokatfiskalsämbetets underdåniga utlåtande
den 4 mars 1916.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 19 januari 1916 har kungl. kammarkollegium anbefallts att efter advokatfiskalsämbetets hörande före den 7 dennes avgiva underdånigt utlåtande över ett av kanslisekreteraren Lennart Berglöv den 17 nämnda januari avgivet förslag till tilläggsavvittring i vissa delar av Dorotea och Sorsele socknar av Västerbottens län; och har med anledning härav advokatfiskalen anmodats att före den 1 dennes avgiva yttrande i ärendet.

Enligt den första särskilt för lappmarken avsedda avvittringsförfattning, Eders Kungl. Maj:ts nådiga stadga för avvittring och skattläggning i Luleå lappmark den 13 december 1850, skulle vid avvittringen utredas, vilka delar av en socken »må vara mest behövliga till bete åt renar och mindre förmånliga till nybyggesanläggningar, så att i enlighet därmed och efter de närmare upplysningar om markens beskaffenhet, som under avvittringen erhållas, förslag må kunna av avvittringslantmätare uppgöras, till bestämmande av de landsträckor eller trakter, som tillsvidade skola fredas för nybyggesanläggningar och lämnas öppna till betesland åt renboskapen; börande, vid detta förslags uppgörande, i övervägande tagas, i vad mån marken må vara mer eller mindre behövlig för renboskapen eller mer eller mindre tjänlig till nybyggesanläggningar». Den härmed angivna tanke på en uppdelning av de olika trakter av lappmarken med hänsyn till lapparnas och de bofastes intressen i olika fall blev emellertid icke fullföljd, i det att denna stadga aldrig kom till tillämpning. I stället förordnades genom berörda nådiga brev den 13 december 1867, bland annat, »att anläggning av nybyggen ovanför denna gränslinje *tillsvidade* och intill dess allmän avvittring skett i de socknar, genom vilka gränslinjen kommer att sträcka sig, icke må — — — beviljas, att, då nybyggen, som redan finnas anlagda ovanför den blivande fjällgränsen, bliva på grund av åsidosatt byggnads- eller odlingsskyldighet åbolediga, desamma borde till allmänna kronomarken återläggas», samt »att det ovanför fjällgränsen belägna område, för såvitt det icke *redan* med behörigt tillstånd av enskilda innehaves, må upplåtas till renbetesland åt lappar eller andra renägare».

Sistnämnda nådiga brev jämte den i anslutning därtill meddelade särskilda lagstiftning för lapparna innebar, att den bofasta befolkningen i dessa trakter vid sin tillväxt, i stället för att inom än så trångt utstakade nya gränser kunna söka sig nya mer närbelägna odlingslägenheter, hänvisades att antingen sammanträngas inom i stort sett till densamma redan upplåtna områden eller ock söka sig nedanför den s. k. odlingsgränsen eller annorledes avflytta. Bosättning ovan odlingsgränsen invid s. k. utängar utom inägora för dessas uppodling krävde bland annat lämpligt belägen plats vid ängen till byggnader, och även om utflyttning dit icke hade

stått i strid med nyssnämnda nådiga brev, stod, enligt samma brev, sådan plats ej till buds. Några särskilda åtgärder för att för befolkningen underlätta bildandet av nya hem i närbelägna trakter nedom odlingsgränsen viddogs icke heller.

Emellertid synes man så småningom hava återupptagit tanken på en vidare bosättning även i dessa trakter ovan odlingsgränsen, låt vara att man därvid handlat mindre planenligt. Genom nådigt brev den 27 maj 1904 medgavs, att kungl. domänstyrelsen finge på viss tid upplåta tjänliga lägenheter i Västerbottens län till skogstorp, utan undantag för trakten ovan odlingsgränsen. Sedan norrlandskommittén i sitt den 27 oktober 1904 avgivna betänkande uttalat sig för övervägande, om man icke borde i vissa fall tillåta och befrämja odlingslägenheters upptagande även ovan odlingsgränsen, medgavs genom nådigt brev den 18 juni 1909 upplåtelse av odlingslägenheter jämväl å oavvittrad mark, varmed åsyftades även trakten ovan odlingsgränsen. Genom kungl. kungörelsen den 3 juni 1915 angående upplåtelse av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker har sedermera förklarats, att vad sålunda stadgats icke skulle äga tillämpning i avseende å områdena ovan odlingsgränsen, *samt att nyttjande-rättsupplåtelse av mark i dessa trakter icke heller eljest finge vidtagas i annan ordning, än som medgäves antingen i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, eller om i något fall synnerliga skäl föreläge, av Kungl. Maj:t.*

Antalet enligt ovan omförmälda nådiga breven den 27 maj 1904 och den 18 juni 1909 tillkomna lägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens län har uppgivits utgå 56. De föreliggande avvittringsförslagen utvisa, att antalet — efter 1867 — i övrigt utan tillstånd ovan odlingsgränsen i samma län tillkomna lägenheter utgör omkring 60. Medan ännu år 1868 den mantalsskrivna bofasta befolkningen ovan odlingsgränsen i Västerbottens län utgjorde 1,438 personer, och år 1880 den nomadiserande lappbefolkningen i Västerbottens län utgjorde över 1,000 personer, äro motsvarande siffror nu respektive 4,292 och 349. Den bofasta befolkningen, som är fördelad å 928 brukningsdelar, har nu till sitt förfogande i inägor, inräknat s. k. utängar, som falla inom den enligt avvittringsförslagen enskilda tilldelade särskilda husbehovsskogsmarken, men frånräknat mer avlägset liggande dylika ängar, i Dorotea avvittringslag 748 hektar, varav 50 hektar åker, i Sorsele avvittringslag 2,898 hektar, varav 131 hektar åker, i Vilhelmina avvittringslag 5,539 hektar och inom Stensele-Tärna avvittringslag 7,799 hektar. Denna areal kan ej avsevärt överstiga den, som 1867 stod till förfogande för den då befintliga till antalet tre gånger mindre befolkningen inom avvittringslagen. Och möjligheten att genom bättre hävd avvinna jorden i dessa trakter högre avkastning, har hittills på grund av bristande resurser i sådant avseende varit starkt begränsad.

Den uppfattning, som låg till grund för 1867 års omförmälda nådiga brev, nämligen att trakten ovanför den då provisionellt, sedermera definitivt bestämda odlingsgränsen var »helt och hållet otjänlig för kultur», synes allt fortfarande hava inverkat på statsmakternas ställning till dessa traktens befolkning och dess utvecklingsmöjligheter.

För fullgörande av sina skyldigheter åtnjöt såväl nybyggaren som skattemännen i lappmarken i äldre tid enligt lappmarksreglementet den 24 november 1749 m. fl. författningar åtskilliga förmåner, som nu i allmänhet icke längre till-

komma dem, såsom bland annat frihet från mantalspenningar och allmän bevilning, kronotonde, roterings- och beväringskyldighet. Skyldighet att utgöra allmän bevilning och därmed kommunalskatt ålades lappmarksbefolkningen, med undantag av de nomadiserande lapparna för annan än fast egendom, först genom nådiga kungörelsen den 13 maj 1873 om införande av bevilningstaxering i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Nybyggaren åtnjöt förutom s. k. frihetsår och särskilt odlingsunderstöd, spannmåls- och penningeunderstöd. Fortfarande är enligt särskilda författningar såväl nybyggaren som skattemannen, den förre merendels jämväl enligt tillståndsresolutionerna till nybyggets anläggande, berättigad till skogs-fång från kronans marker, varvid nybyggarens rättigheter motsvaras av honom åliggande skyldigheter i avseende å nybyggets bebyggande och hävd. Beträffande den nomadiserande lappbefolkningen uttalades i den proposition till 1873 års riksdag som låg till grund för berörda kungörelse (nr 18 och 19): »Vidkommande här-efter lapparne torde de ibland dessa, som hafva *fast egendom*, eller till äfventyrs idka sådan, jordbruket ej, tillhörande näring, som förutsätter *fast bostad*, böra, i afseende på dessa beskattningsföremål, vara likställda med lappmarkernas öfriga bo-fasta befolkning. Men att, för beredande af likställighet i kommunalt och stats-borgerligt hänseende, stadga skyldighet för lapparne att för inkomst af renskötsel utgöra bevilning till staten, torde så mycket mindre böra ifrågasättas, som lapparne, så vidt de idka renskötsel, sakna fast bostad; — — — Förordningen om kommunalstyrelse på landet, hvilken förordning, enligt hvad stadgandet i dess § 75 mom. 2 utmärker, skulle gälla äfven för lappmarkerna, innehåller ej någon före-skrift om skyldighet för lappar, hvilka bevilning ej påföres, att deltaga i bestri-dande af utgifter, hvarom kommunalstämma eger att besluta; och då tillräcklig upplysning ännu ej är vunnen i frågan om eller i hvad mån sådan skyldighet nu åligger eller rättvisligen må kunna åläggas lapparna, för så vidt bevilning ej kommer att påföras dem, torde denna fråga, som icke eger oskiljaktigt samman-hang med den af riksdagen gjorda framställning, få bero på vidare utredning». Någon dylik utredning synes emellertid icke hava kommit till stånd, vadan allt-fortfarande den nomadiserande lappbefolkningen, praktiskt taget, är befriad bland annat från skattskyldighet till stat och kommun.

I stället har genom allmän lag, lagarna den 4 juni 1886 och den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, lapparnas rätt med avseende å ifrågavarande områden närmare befastats och reglerats. Enligt sistnämnda lag äro lapparna tillförsäkrade bland annat rätt att ovan odlingsgränsen för virkesfångst och bete för renarna till eget behov utan betalning använda skogen samt att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten, vare sig skogen, landet eller vattnet. är kronans eller enskild persons egendom. Endast jämsides med lapparna äger alltså i dessa trakter den enskilde utöva jakt och fiske å sin egen mark och i eget vatten. Likaså har hans kreatur att med lapparnas renar dela betesrätten å hans enskilda skogsmark. Å områden, som blivit »till lapparnes uteslutande begagnande anvisade» — och därmed är enligt förarbetena till lagarna att förstå hela det om-råde, som ligger ovan odlingsgränsen och ej är under enskild disposition — får upplåtelse av bete, slätter, jakt eller fiske ske till annan än lapparna, endast om det kan ske utan intrång eller skada för lapparna, av Konungens befallningshavande mot lega, som skall användas till förmån för lapparna, tillsvidare och intill dess behov därav för lapparna åter uppstår. Dessa lagbestämmelser bliva alltså till-

lämpliga exempelvis i fråga om slätter å ängar i den mån de genom avvitrtring eller annorledes förvärfvas av kronan.

*Brister i
gällande be-
stämmelser
om förfarings-
sättet vid
avvittring.*

Med hänsyn till de små områden, varom sålunda jämlikt berörda författningar vid avvitrtringen i dessa trakter måste bliva fråga, hade man kunnat vänta sig garantier från statsmaktens sida för ett särskilt noggrant och rättvist förfarings-sätt vid avvitrtringen här.

Enligt avvitrtringsförfattningarna förutsattes dock förfarandet vara och är i viktiga punkter ganska summariskt.

I detta avseende är tydligt redan, i vilken grad den i nådiga förordningen den 30 maj 1873 angående skattningsmetod upptagna bestämmelsen, att vid den grundläggande skattningsmetoden och mantalssättningen, varav bland annat den andel i skog beror, vilken avvitrtringen har till syfte att fastställa, all odlingsmark skall uppskattas efter den höavkastning, ägorna anses kunna, odlingsmarken efter verkställd odling, i medeltal årligen giva, lämnar rum för olika tillämpning. Skulle man härvid få utgå ifrån, att »odlingsmark» skulle uppskattas exempelvis sådan den kunde komma att befinnas efter någon sådan odling, som avses i det ifråga-varande remitterade förslaget, skulle i förekommande fall mantalen och därmed skogsanslaget bliva synnerligen högt uppdrivet. Inom ramen av exempelvis sist-nämnda förslag i berörda del och den beräknade avkastningen efter odling, som endast består i vad i 1749 års lappmarksreglemente punkt 7 uttryckes med orden: »för uppodlad må den trakt och lägenhet anses, som igenom kärrs och mossars utdikande samt träns barkande och rothuggande gjorts nyttig och brukbar till åker och äng», finnes i allt fall tydligen ett synnerligen stort utrymme. Den nu antydda osäkerheten undanröjes ej av föreskriften i 6 § av ofta nämnda nådiga kungörelse den 5 juni 1909, att noga skall tillses, att mantalet bliver »ett så vitt möjligt troget uttryck för den stadigvarande avkastningsförmågan hos de till varje brukningsdel av hemman eller nybygge hörande ägor vid den efter ortsförhållandena bäst lämpade brukningsart». En annan med den nu berörda nära sammanhängande fråga, till vilken ämbetet får anledning att nedan återkomma, är, vilken mark, som bör upptagas såsom odlingsmark. I detta avseende visar det sig att, medan enligt avvitrtringsförslagen såsom odlingsmark upptagits för Dorotea 51 hektar och för Sor-sele 274 hektar, har genom undersökningen under förliden sommar påträffats ytterligare inom insynade områden av det förra avvitrtringslaget 17 hektar och av det senare 148 hektar.

Angående ägoutbyten i sammanhang med avvitrtringen föreskrives, som nämnts, i 1873 års avvitrtringsstadga skyldighet för delägare att för beredande av ett lämpligt skifte ingå i ägoutbyte med annat hemman. »Om större noggrannhet finnes nödig», skola dessa utbyten, likasom även de, som åsyftas i lagen den 5 juni 1909 angående marks avstående för nomadlapparnas behov vid avvitrtring, utföras efter gradering enligt föreskrifterna i gällande skiftesstadga; eljest efter måttet av höavkastningen, beräknad enligt skattningsmetoden. Till frågan om huru dessa föreskrifter kunna verka, allteftersom den »större noggrannheten» anses böra iakt-tagas eller ej, ävensom hur de i tillämpningen ställa sig med hänsyn till avvitt-ringsstadgans säregna bestämmelser om odlingsersättning vid ägoutbyte mellan kronan och enskild, återkommer ämbetet i det följande.

Även mätningssättet vid avvitrtringen är i vissa hänseenden ganska summarisk-

Enligt 1873 års avvittringsstadga skulle i Västerbottens län mätning av skogsmarken ske i skala 1:16000, där särskilda omständigheter ej påkallade annan skala, enligt omförmälda nådiga brev den 18 november 1892 skalan 1:20000. »Smärre impediment» skulle vid mätningen utelämnas. »Taxering eller gradering» skulle ej få ske å skogsmark för områdestilldelning åt hemman och nybyggen; »dock att avdrag för smärre impediment, som ej särskilt upptagas, må, såvitt nödigt är, av lantmätare med gode män bestämmas till högst $\frac{1}{4}$ av vidden av ägofigur, varå sådant avdrag ifrågakommer». Innebörden av dessa föreskrifter belyses av berörda nådiga brev den 18 november 1892, däri även stadgades, att endast impediment om omkring 30 hektar eller mera skulle mätas. Utan avseende å antalet impediment om mindre än 30 hektar inom en ägofigur och utan hänsyn till storleken för övrigt av den ägofigur, varom var fråga, skulle alltså avdrag för sådana impediment såsom »smärre» få ske av ägofigurens vidd i enlighet med avvittringsstadgans sistberörda medgivande, d. v. s. med högst $\frac{1}{4}$ av ägofigurens vidd. Den sålunda lämnade förklaringen av 1873 års avvittringsstadga i denna del är visserligen genom 1909 års omförmälda kungörelse upphävd, och 1873 års avvittringsstadga gäller i samma del utan förklaring. Vart dess nämnda bestämmelser kunnat leda, belyses i en av kungl. lantmäteristyrelsen den 30 september 1902 avgiven underdånig skrivelse, däri styrelsen meddelade, att vid tillämpningen av berörda bestämmelser förfarits sålunda, att *dels*, där läget av de å viss ägofigur förekommande impediment sådant medgivit, den del av ägofiguren, där impedimenten *huvudsakligen* varit liggande, blivit utmärkt såsom en särskild, av endast impediment bestående ägofigur, varefter avdrag, om ytterligare sådant ansetts nödigt, gjorts med högst $\frac{1}{4}$ av den återstående ägofigurens ytvidd, *dels* ock där nyssnämnda förfaringssätt till följd av impedimentens spridda läge ej kunnat tillämpas, och dessas areal intagit *större delen* av hela ägofiguren, denna i sin helhet betecknats såsom impediment. Med framhållande att i båda dessa fall och i synnerhet det sistnämnda ej sällan inträffade, att på kronans bekostnad under impediment inbegripes duglig mark, ansåge sig lantmäteristyrelsen böra bringa dessa förhållanden till Eders Kungl. Maj:ts kännedom, för den händelse Eders Kungl. Maj:t skulle finna dem böra föranleda någon ändring i de för avvittringen gällande föreskrifter.

Med avseende å denna framställning yttrade sig föredragande departementschefen i den proposition, nr 88, som låg till grund för 1906 års berörda kungörelse. (Propositionen sid. 39.)

Konsekvensen av den omförmälda mätningemetoden belyses även i det remitterade betänkandet jämte däri återgivna uttalanden.

I 1873 års avvittringsstadga uttalas, att vederbörande skogstjänsteman skall föra talan bland annat om skogsanslag för hemman och nybyggen, varjämte genom nådig kungörelse den 30 maj 1878 tillagts, att vid ägobesiktning och skattläggning samt i andra vid avvittringen förekommande frågor, som röra det allmännas rätt. vederbörande skogsstatstjänsteman, *där så nödigt anses*, »även må vara tillstädes och göra framställningar i sådana ämnen, som kunna utöva inflytande på bestämmandet av *kronoparks* omfång och belägenhet». Någon klart uttalad skyldighet vare sig för jägmästare eller skogsstatstjänsteman att vara tillstädes och vid berörda grundläggande förrättningar göra framställningar i själva saken, rörande det därvid föreskrivna urskiljandet av impediment från duglig mark, avdrag för »smärre impediment» m. m. eller för vederbörande överordnade myndighet att öva tillsyn i detta

avseende, finnes icke. Än mindre omtalas för dessa viktiga skogsförrättningar någon utredning eller undersökning från skogstjänstemannens sida. Kammarkollegium, domänstyrelsen och lantmäteristyrelsen anmärkte fastmer i sitt ovan omförmälda gemensamma utlåtande år 1907, att vid ägobesiktningen måste kartmaterialet anses så otillfredsställande, att ett bedömande rörande urskiljande av impediment m. m. ej kunde med någon tillförlitlighet äga rum.

Den undersökning angående skogsmarken, dess allmänna samt bättre och sämre naturliga beskaffenhet och avkastningsförmåga ävensom ståndskogens tillväxt och beskaffenhet å olika trakter av medelgod samt bättre och sämre mark, vilken senare under avvittringens fortgång anbefalles i 1909 års berörda kungörelse, kan väl förringa verkan av men icke undanröja ovan framhållna bristfälligheter.

Underdånigst

H. von SCHULZENHEIM.

Stockholm den 4 mars 1916.

Rätt utdraget betyga:

K. Brännström.

L. Brännström.

Bilaga IV.

Utdrag av kungl. lantmäteristyrelsens protokoll den 3 mars 1916.

Närvarande: Överdirektör Rhodin, samt byråcheferna Eriksson och Hamrin.

§ 14.

S. D. Avslutade byråchefen Hamrin föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga remiss den 19 januari innevarande år, varigenom lantmäteristyrelsen anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande över ett av kanslissekreteraren L. Berglöf såsom tillkallad sakkunnig inom Eders Kungl. Maj:ts jordbruksdepartement utarbetat förslag rörande vissa i samband med avvittringen inom övre delarne av Dorotea och Sorsele socknar i Västerbottens län stående frågor, och beslöts underdånigt utlåtande av innehåll, lantmäteristyrelsens expedition nr 1148 denna dag utvisar. Från beslutet var byråchefen Eriksson skiljaktig och anförde följande.

»Föreliggande framställning har ursprungligen föranletts av anmärkningar, som advokatfiskalsämbetet vid Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegium rörande avvittringen i Sorsele och Dorotea socknar framställt uti underdånig skrivelse den 31 december 1914, eller således innan ens slutligt avvittringsförslag beträffande dessa socknar förelegat. Under fortgången av avvittringen uti ifrågavarande avvittringslag har en tillförordnad innehavare av nämnda ämbete först enligt nådigt bemyndigande närvarit vid avvittringssammanträde i Sorsele den 4 juli 1912 och

därvid uttalat den mening, att ytterligare utredning syntes nödvändig rörande inlösen av ströängar för lapparnas räkning. Därefter har advokatfiskalen den 8 maj 1914 erhållit nådigt bemyndigande att hos Konungens befallningshavande i Västerbottens län och i avvitringskontoret i Umeå verkställa granskning av kartor och handlingar rörande i länets lappmark pågående avvitrting för vidtagande av de åtgärder, vartill efter nämnda granskning ett behörigt iakttagande av kronans rätt kunde föranleda. Vid den i anledning härav företagna granskning har advokatfiskalen framställt vissa anmärkningar om förmodade fel i avseende å skogsanslaget, impedimenturskiljande, jordägarnas innehav och ägoutbyten av ströängar samt därför i berörda underdåniga skrivelse den 31 december 1914 förklarat sig anse det lämpligt att å ort och ställe snarast möjligt igångsättes undersökningar, närmast avseende möjligheterna för ägoutbyten och huruvida ströängar innehades med laglig rätt. I anledning härav, och sedan filosofie doktor Haglund enligt nådigt förordnande under sommaren 1914 ovan odlingsgränsen i Västerbottens lappmark verkställt undersökningar angående renars skadegörelse å slättermyrar och den allmänna beskaffenheten av ströängar samt dessa ängars betydelse för den bofasta befolkningen, har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 11 juni 1915 tillkallat vissa personer att såsom sakkunniga verkställa vidare undersökningar å marken. Dessa sakkunniga hava bildat de s. k. första och andra kommissionerna. Den första kommissionen har bestått av bemälda Haglund såsom ledare, en distriktslantmätare, en mosskulturingenjör och en jordbrukskonsulent, medan andra kommissionen utgjorts av en hovrättsnotarie och en f. d. kartograf. Enligt meddelade skriftliga instruktioner hade första kommissionen till uppgift bland annat att »i främsta rummet» påvisa och undersöka samt beräkna odlingskostnad för i närheten av gårdarna inom Dorotea och Sorsele avvitringslag belägna marker och särskilt mossmarker, vilka vid avvitrtingen upptagits såsom impediment; impediment vore nämligen före avvitrtingens slutförande kronomark och skulle efter vissa ändringar i författningarna kunna vid avvitrtingen användas såsom material för ägoutbyten i ändamål att tillvinna kronan äganderätten till ströängen å kronoparker och allmänningar. Även skulle denna kommission vid passerandet av ägofigurer av skogsmark eller impediment hava sin uppmärksamhet fäst på hur urskiljandet av impediment skett och göra anteckningar om uppenbara oriktigheter förefunnes. Andra kommissionen har huvudsakligen ålegat att undersöka, huruvida samtliga hemmanens enligt avvitrtingshandlingarna innehavda ägor blivit dem genom laga anläggningsutslag tillagda. Därjämte har andra kommissionen i avseende på impedimenturskiljandet haft samma åliggande som första kommissionen.

Sedan de båda kommissionerna under sommaren 1915 utfört sina uppdrag och med berättelsen däröver inkommit, har herr statsrådet den 7 december 1915 anmodat kanslisekreteraren Berglöf att såsom sakkunnig inom departementet biträda med upprättande av förslag till de författningsändringar och andra föreskrifter, som i anledning av den sålunda verkställda utredningen funnes erforderliga. På grund av detta uppdrag har kanslisekreteraren Berglöf hemställt, att herr statsrådet skulle taga under övervägande, huruvida det funnes lämpligt att tillstyrka Kungl. Maj:t att bland annat föreslå riksdagen att för sin del förklara, att från Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder ej mötte för fastställande av de föreliggande förslagen till allmän avvitrting inom Dorotea och Sorsele socknar, dock att i blivande avvitrtingsutslag borde införas förbehåll av skyldighet för hemmansägare och nyhyggare att,

i den mån genom tilläggsavvittring enligt av Berglöf föreslagen nådig kungörelse bestämdes, till kronan avstå ströängar utanför hemmanens egentliga ägoområde mot ersättning, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge inom dess ägoområde.

I anledning av vad sålunda förekommit anser jag mig till en början böra erinra, att advokatfiskalen varken enligt 1873 års avvittringsstadga eller eljest gällande bestämmelse äger befogenhet att på sätt som skett ingripa i en avvittringsförrättnings lagstadgade gång. Uti 26 § av avvittringsstadgan är nämligen tydligt föreskrivet att först sedan Konungens befallningshavande på grund av det utav avvittringsstyresmannen avgivna utlåtande med fullständigt avvittringsförslag meddelat avvittringsutslag, som skall tillställas parterna med föreläggande för vederbörande skogstjänsteman eller annat kronans ombud att inom viss föreskriven tid till Konungens befallningshavande avlämna en till advokatfiskalen i kammarkollegium ställd skrift, innefattande vad ombudet i anledning av samma utslag kan hava att upplysa och anmärka, samt Konungens befallningshavande därefter till advokatfiskalen överlämnat samma skrift, tillkommer det denne att kronans talan emot utslaget i fall av befogenhet fullfölja. Till yttermera visso är i samma lagrum vidare stadgat, att Konungens befallningshavande senast, då avvittringsutslaget tillställs skogstjänsteman, skall insända transumt av avvittringsutslaget till lantmäteristyrelsen och domänstyrelsen, vilka, om de vid verkställd granskning funnit skäl till anmärkning mot utslaget, tidigt före besvärstidens utgång böra giva advokatfiskalen del därav. Dessa stadganden innebära ovedersägligen, dels att advokatfiskalen ej må uppträda för att bevaka kronans rätt vid avvittring, förr än avvittringsutslag meddelats, och dels att kronans talan skall utföras endast på grund av en sakkunnig granskning av avvittringsutslaget.

Visserligen har advokatfiskalens likasom kommissionernas åtgärder vidtagits på grund av nådigt bemyndigande, men då jämlikt § 9 av 1873 års avvittringsstadga skiftesstadgans föreskrifter i allmänhet vid avvittring skola lända till efterrättelse, då enligt Kungl. Maj:ts förklaring den 23 juni 1883 skiftesstadgan äger civillags natur samt då ifrågavarande avvittring skall verkställas enligt lagstiftning av åren 1905, 1906 och 1909, uti vilken även riksdagen i mycket deltagit, synes det mig tveksamt, huruvida 1873 års avvittringsstadga och nådiga kungörelsen den 5 juni 1909 med föreskrift rörande avvittringen kunna betraktas såsom rena administrativa författningar, så att Kungl. Maj:t rätteligen kunnat eller bort bemyndiga kammarkollegii advokatfiskal att taga befattning med avvittring i annan ordning än den i § 26 av 1873 års avvittringsstadga noggrant utstakade. Uti nådiga kungörelsen den 5 juni 1909 inrymdes de huvudsakliga verkställighetsföreskrifterna till riksdagens beslut om grunderna för kommande avvittringar enligt dess skrivelse den 10 maj 1905 och nådiga kungörelsen därom den 20 april 1906. 1909 års kungörelse, vilken även innehöll att jämte densamma förut gällande bestämmelser rörande avvittringen och således även 1873 års stadga skulle gälla, delgavs åtminstone riksdagen, såsom framgår av proposition nr 108 den 17 mars 1909, för godkännande av vissa i samband därmed framlagda lagförslag.

Men även om Kungl. Maj:t anses hava ägt full rätt, att såsom skett utan vidare meddela advokatfiskalen en vidsträcktare befogenhet att vid avvittringen bevaka kronans rätt än den enligt avvittringsstadgan honom medgivna, kan jag för min del ej inse att några verkliga skäl förelegat till vidtagande av sådana för-

foganden, som skett vidkommande advokatfiskalens befattning med avvittningarna. I skiftesstadgan likasom i avvittningsförfattningarna är ordningen och sättet för lantmåteriförrättnings gång noga bestämd, och ett störande ingripande häri kan, åtminstone beträffande större skiftesförrättningar, medföra rent ödesdigra följder i avseende å uppkomsten av rättstvister och tiden för förrättnings slutförande m. m. Genom 1909 års avvittningslagstiftning fick avvittningsförfarandet mer än förut karaktär av laga skifte, och det för tidiga ingripandet av advokatfiskalsämbetet och till följd därav av kommissionerna uti ifrågavarande avvittningsförrättningar har redan medfört en onödig förlängning av dessa förrättningar av mer än ett år, och ytterligare uppskjutande därav är en nödvändig följd av föreliggande hemställan.

Det av statsmakterna genom ovannämnda lagstiftning av åren 1905, 1906 och 1909 fastslagna avvittningsförfarandet innebär i allt huvudsakligt lantmåterijuridiska, lantmåteritekniska och skogstekniska åtgärder av så vidlyftig och svår innebörd, att även en skicklig lantmätare icke kan efter endast några få veckors studium och undersökningsarbeten även å ort och ställe avgiva något vittnesgillt betygande rörande det sätt, varpå dessa avvittningsförrättningar faktiskt blivit utförda, som under erfarna styresmän och lantmätares ledning pågått i årtionden. Huru mycket avgörande betydelse bör då tillmätas den utredning, som rörande dessa förrättningar förebragts av kammaradvokatfiskalen och de s. k. kommissionerna? Var och en, som äger verklig kännedom om lithörande förhållanden, måste medgiva att berörda utredning åtminstone beträffande själva avvittningsförfarandet ej varit eller ens kunnat vara av sådan på sakkunskap och grundligt förfarande grundad beskaffenhet, att den bort såsom skett föranleda ett föregripande av förrättningarnas behöriga gång. Detta synes så mycket mindre hava bort förekomma, som alla de mot förrättningarna framställda anmärkningarna gälla egentligen blott förmodade, men ej tydligt ådagalagda fel, vilka slutligen uti föreliggande framställning förklarats sakna betydelse för staten.

Det förtidiga ingripandet uti ifrågavarande avvittningar är till sina följder så mycket betänkligare, som framställarna av desamma skola anse sig nödsakade att söka vidhålla desamma även framdeles i samband med den lagstadgade sakkunniga granskningen av förrättningarna. Det ligger ock i sakens natur, att svårigheter skola möta för den nuvarande advokatfiskalen att frångå de av en företrädare framställda anmärkningarna. av vilka även t. ex. kammarkollegium, Konungens befallningshavande och andra myndigheter möjligen kunna påverkas vid sina beslut eller yttranden i dessa ärenden. Men farligast är att de osäkra resultaten av de förtidiga undersökningarna och de uttalanden och upplysningar, vartill de givit anledning, kunna komma till jordägarnas kännedom och föranleda mångåriga rättstvister, som kanske eljest undvikits. I sistnämnda hänseende behöver man blott betänka att såsom resultat av skattläggningen enligt 1873 års föräldrade skattläggningsmetod, vars slopande eller revision jag under förarbetena till 1909 års avvittningslagstiftning ifrågasatt, såsom av min reservation i ämnet framgår, uppkommit ett ofta synnerligen lågt mantal och till följd därav ett lågt skogsanslag.

För övrigt bör i detta sammanhang bemärkas att, då statsmakterna vid 1909 års avvittningslagstiftning av kostnads- och tidshänsyn lämnat de därvid skarpt framvisade felen och bristerna i avseende på kartmaterialet, impediments urskiljande, tekniska föreskrifters meddelande av lantmåteristyrelsen m. m. dylikt utan vidare avseende, måste avvittningsförfarandet i nu berörda hänseenden mer än förut vara

ett tillåtet lämplighetsförfarande och icke ett noggrant tekniskt förfarande. Men även om ett sådant såsom vid laga skiften användes, är det ej sagt att ens en sådan förrättning tål kritik av hela kommissionen m. fl. och detta allra minst i annan än lagstadgad ordning.

Av det sålunda i korthet anförda framgår, att det är fara värt att de viktiga förhållanden, som äga samband med ifrågavarande större ägodelningar redan blivit genom förtidigt ingripande kanske på ödesdigert sätt snedvridna.

I sakens natur liksom i författningarnas innebörd ligger väl att granskning och undersökning rörande avvitrtingens behöriga utförande må ske och anmärkningar efter befogenhet framställas. Men i förevarande fall har på grund av för tidigt företagna, icke sakkunniga och därför otillförlitliga anmärkningar av advokatfiskalen vidtagits åtgärder, vilka inriktats mera på att ådagalägga riktigheten av de sålunda framställda anmärkningarna än på en saklig utredning.

Om regeringen genom kommissionerna endast velat söka sätta sig närmare in uti lappmarkens jordbruk och renskötsel m. m., har detta ej med avvitrtingarnas gång att göra. Huvudresultatet av kommissionernas arbete synes och vara att alla »auktoriteter» genom de sålunda verkställda undersökningarna blivit ense om, att det i lappmarkerna tillämpade systemet med ströängsbruk är oförenligt med fordringarna på nutida jordbrukskultur och att ströängarna böra och kunna utbytas. Dessa förhållanden äro emellertid redan förut rätt kända. Litet varstädes inom hela Norrland och Dalarna hava till skifteslagen hört betydande arealer av utängar, även belägna å kronoparker, vilka efter verkställda större skiften eller avvitrtringar måste övergivas för intensivare bruk av invid eller åtminstone närmare gårdarna belägen jord, i synnerhet av myrjord begödslad med lämpliga konstgjorda gödningsämnen. Denna övergång i jordbrukssättet kan sägas reglera sig själv under vissa år eller artionden efter skiftena och har faktiskt hittills fått göra så i Norrland och Dalarna. Att den i lappmarkerna på allt sätt bör av staten regleras och understödjas, så att den kan försiggå snabbare och mera rationellt än i orter med större tillgångar, synes uppenbart. Men denna sak bör dock på intet sätt ställas hindrande för avvitrtingarnas behöriga fortgång.

I anledning av de av kammaradvokatfiskalsämbetet, kommissionerna och kanslisekreteraren Berglöf mot avvitrtingarnas utförande framställda anmärkningarna i avseende på impedimenturskiljande och skogsanslag samt ägoutbyten, anser jag mig böra särskilt yttra följande.

Om urskiljande av impediment och skogsanslag.

Uti sin underdåniga skrivelse den 31 december 1914 har advokatfiskalen bemärkt bland annat, att det egentliga uppslaget till 1909 års författning vore att söka i en norrlandskommitténs framställning, vari med skärpa framhållits angelägenheten av att vid kommande avvitrtringar noga förebygga missbruk av reglerna av impediment. I anledning härav tillåter jag mig återöppna innehållet av den särskilda mening, som jag avgav i egenskap av föredragande av kammarkollegii, domänstyrelsens och lantmäteristyrelsens underdåniga yttrande den 12 januari 1907 med förslag till de föreskrifter, vilka sedan tillkommo genom 1909 års avvitrtringslagstiftning. I denna särskilda mening har jag tydligt visat bland annat:

att ett förebyggande av missbruk av reglerna om impediment aldrig kunnat ske och ej heller skall kunna ske, med mindre fullständigare mätningar av all mark för avvitrtingarna kommit till utförande samt kartor på grund av dessa mätningar upprättats i så stora skalor, att alla impediment likasom andra ägor och ägofigurer till sina gränser å kartorna utmärkas lika tillförlitligt som vid laga skifte är vanligt;

att vid de flesta avvitrtingar i de norrländska länen och Dalarna hemmanen tilldelats avsevärt större arealer av skogsmark än de enligt latituden bort erhålla och än mer än norrlandskommittén kunnat påvisa, beroende dels på att bland så kallade impediment upptagits stora arealer duglig skogsmark och dels på att gradering av skogsmarken efter olika grunder åtminstone före 1873 ägt rum;

att detta godtyckliga avhändande av mark på slump från kronan ej berott på lantmätarne eller lantmäteristyrelsen, som dock för Kungl. Maj:t mer än en gång påvisat dessa förhållanden och föreslagit ändringar däri, utan på statsmakterna själva, som för att undvika en kostnad för markens ordentliga uppmätning och kartläggning av några tiotal öre per tunnland underlätit att verkligen taga i sin hand bestämmandet av huru mycket skogsmark, som vid avvitrtingarna skolat tilldelas hemman och nybyggen; och

att återstående avvitrtingar redan fortskridit så långt, att nödig noggrannhet ej heller vid dem kunde iakttagas, men att därvid dock allt möjligt borde göras på det att duglig mark ej otillbörligen avhändes staten.

I sistnämnda hänseende ansåg jag ändring nödig av avvitrtingsstadgan, så att lantmäteristyrelsen och ej Konungens befallningshavande skulle äga rätt att meddela närmare föreskrifter angående skala och mätningssätt, impediments uppmätning m. m. samt att kartorna och beskrivningarna över avvitrtingarna i Västerbottens län ovan odlingsgränsen borde kompletteras genom uppmätning av bland annat alla impediment.

Om vid ifrågavarande avvitrtingar utmätningen av skogsanslaget ej skett efter en för statens intressen tillfredsställande grund, så beror detta ingalunda på avvitrtingsstyresmannen, avvitrtingslantmätarna eller lantmäteristyrelsen, utan uppenbarligen dels därpå att ämbetsverken i sitt ovannämnda förslag den 12 januari 1907 ej ansågo sig böra upptaga mina förslag om mätningsföreskrifter och kartornas komplettering och dels därpå att i nådiga kungörelsen den 5 juni 1909 införts ett annat och enligt min mening mindre tillfredsställande sätt för skogsanslagets beräkning än vad ämbetsverkens berörda förslag innehöll.

Såsom av handlingarna därtill närmare framgår — sid. 11—23 av propositionen nr 108 till 1909 års riksdag — innebär ämbetsverkens förslag i denna del, att beträffande husbehovsskogen en verklig jämkning skulle äga rum för varje brukningsdel, så att husbehovsskogen skulle rättas efter fastighetens verkliga behov och markens beskaffenhet m. m. Det av ämbetsverken framställda exemplet för att ådagalägga detta — (sid. 13 propositionen 108, 1909) — däruti angavs att en brukningsdel om t. ex. $1\frac{1}{16}$ mantal kunde få lika stor areal av husbehovsskog som en närliggande om $\frac{1}{8}$ mantal, var drastiskt valt för att tydligt markera, att en verklig jämkning oberoende av mantalet avsågs. Huvudinnebörden i denna del av förslaget var att bereda möjlighet till sådan jämkning av skogsanslaget för varje fall, som föreskrivits i 1905 års riksdagsbeslut och 1906 års nådiga kungörelse härom, samt att sådan jämkning skulle ske utom efter skogsmarkens sämre och bättre beskaffenhet efter de olika hushållens eller rökarnas faktiskt uttröta behov av husbehovsskog. I sistnämnda hänseende var särskilt förutsett, att hus-

behovsskogen ej kunde utmätas efter mantal, eftersom små hemmansdelar i allmänhet i proportion till mantalet måste hava behov av mera husbehovsskog än större. Att en hemmansdel sålunda enligt ämbetsverkens förslag skulle få mera husbehovsskog än en annan med samma mantal ansågs så mycket nödvändigare och rättvisare, som förslaget även innebar, att delning av skogsmarken skulle ske, ej som förut varit vanligt endast mellan hela byar och skifteslag utan mellan varje brukningsdel. En sådan från mantalet avvikande husbehovsskogstilldelning bevisades även icke komma att inverka på statens intresse och alltså för dess vidkommande kunna tillåtas, då det noga betonades, att samtliga hemman inom avvitringslaget i husbehovsskog och allmänningsskog tillsammans ej finge tilldelas större areal av skogsmark än som för deras sammanlagda mantal belöpte enligt den för avvitringslaget bestämda latituden för hela skogsanslaget.

Emellertid ansåg Kungl. Maj:t detta ämbetsverkens förslag — sid. 61 prop. 108/1909 — innebära, att ett hemman enligt detta förslag kunde tilldelas större skogsanslag än som enligt avvitringsstadgan vore tillåtet, varför ämbetsverkens förslag i denna dess viktigaste del ej antogs utan ersattes av ett annat. För att ådagalägga, att en hemmansdel enligt ämbetsverkens förslag kunde tilldelas utöver det högsta tillåtna skogsanslaget intogs i den nädiga propositionen ett annat exempel för skogstilldelningen än det av ämbetsverken angivna. Enligt detta — sid. 61 prop. 108/1909 — antogs skogsanslagets belopp för helt mantal, vilket belopp borde bestämmas lika för hela avvitringsområdet, med avseende på ett visst avvitringsområde, helt om 30 mantal, till 1,600 hektar. Och borde alltså i detta antagna fall till husbehovsskogar och allmänningsskogar tillsammans utläggas en areal av 48,000 hektar för hela avvitringslaget. Av denna areal antogs 20,000 hektar vara med tillämpning av ämbetsverkens förslag utlagda till husbehovsskogar och återstående 28,000 hektar till allmänningsskogar. Hade nu åt ett hemman om $\frac{1}{8}$ mantal i husbehovsskog utlagts 125 hektar, så ansågs härav framgå, att ifrågasvarande hemmansdel som »*skall hava del i allmänningen efter mantal*» i själva verket erhöile större del i skogsanslaget än som enligt avvitringsstadgan högst var tillåtet. Tänkes detta exempel ut litet fullständigare, så framgår därvid, att enligt nyssnämnda förutsättningar å ett hemman om $\frac{1}{8}$ mantal av hela skogsanslaget å 1,600 hektar belöper 200 hektar. Då efter antagandet för samma $\frac{1}{8}$ mantal utlagts 125 hektar i husbehovsskog och hemmansdelen enligt propositionen skulle hava andel i allmänningsskogen efter mantal eller 100 hektar, skulle på detta sätt komma en skogsmarksareal av 225 hektar på $\frac{1}{8}$ mantal. Men enligt avvitringsstadgan är högsta tillåtna skogsanslaget 1,763 hektar per mantal och således 215 per $\frac{1}{8}$ mantal, och därför ansågs genom detta exempel bevisat, att en hemmansdel enligt ämbetsverkens förslag på det hela kunde komma att tilldelas större skogsanslag än det i avvitringsstadgan högst tillåtna. Att efter ämbetsverkens förslag högsta skogsanslaget på detta sätt räknat kunde överskridas framgår även och än tydligare av det av ämbetsverken anförda exempel, men nyssnämnda förhållande ansågs dels uppvägas av den av ämbetsverken föreslagna verkliga jämkningen för varje fall, varigenom även många åtminstone större hemmansdelar komme att på det hela få mindre skogsanslag av husbehovs- och allmänningsskog tillsammans än enligt den för avvitringslaget bestämda latituden för hela skogsanslaget, och dels på sätt ovan berörts ej kunna leda till obehörigt avhändande av statens skogsmark blott hela skogsanslaget till avvitringslaget ej finge sättas högre än avvitrings-

stadgan medgåve och de föreskrivna undersökningarna för varje fall gäve anledning till. Ämbetsverkens förslag innebar genom den föreslagna besiktningen av varje å marken utvisat skogsområde åt hemmansdel och jämkning efter dess verkliga skogsbehov, en slags oskriven, men till följd av det ofullständiga kartmaterialet och delningen man och man emellan, nödvändig gradering av husbehovsskogsmarken.

Emellertid stadgades i kungörelsen den 8 juni 1909 i avseende på skogsanslaget med frångående av ämbetsverkens förslag huvudsakligen, att *husbehovsanslaget* ovan odlingsgränsen vid utarbetande av provisionell tilldelningsplan ej finge tilltagas större än 800 hektar för mantal (6 §) och att jämkning härav skulle få ske efter skogsmarkens bättre eller sämre naturliga beskaffenhet och avkastningsförmåga, men dock med uttryckligt förbehåll, att husbehovsskogen i intet fall finge så utmätas, att någon brukningsdel, inbegripet dess andel i allmänningsskog, erhöles »*skogsanslag till högre eller lägre belopp än som jämlikt avvitringsförfattningarna må brukningsdelen efter dess mantal tilläggas*». Härvid är emellertid först att noga märka, att dessa bestämmelser enligt den angivna motiveringen därför — sid. 62 prop. 108 1909 — gävos under förutsättning av hemmansdelarnas skattläggning enligt helt andra grunder än de, som iakttagits vid den redan då utförda skattläggningen av dem. I sådant hänseende angavs, att om vid skattläggningar vid ännu återstående avvitringsförrättningar hänsyn, såsom med skattläggningsmetoden bäst torde överensstämma, toges »*till den beräknade avkastningen av all till varje särskild brukningsdel hörande odlad och odlingsbar mark vid högsta efter ortsförhållandena lämpade kulturform utan hänsyn till kulturgraden vid skattläggningen, så torde mantalssättningen bliva ägnad att giva ett åtminstone tillnärmelsevis riktigt uttryck åt de särskilda brukningsdelarnas större eller mindre behov av virke och husbehovsanslagets bestämmande i relation till mantalet följaktligen bliva möjligt*». Det bör observeras, att då enligt 1873 års metod, enligt vilken skattläggningen i dessa avvitringslag redan därförut skett, skattläggningen skulle ske enligt den årliga faktiska — ej den beräknade — höavkastningen, en skattläggning enligt beräkning av den högsta kulturformen för alla inägor och således även för ångar kommit att giva till resultat ett flerfaldigt högre hemmantal för flertalet hemman, än den enligt 1873 års metod utförda skattläggningen gjort. Emellertid förklarades i samband härmed i den nådiga propositionen, att den föreslagna lösningen av skogsanslagsfrågan »*ej blott i fråga om enkelhet och praktisk genomförbarhet äger företräde framför ämbetsverkens förslag, utan lär och vida bättre än detta tillgodose rättvisans fordringar*». Endast den omständigheten att ny skattläggning av alla fastigheter förutsattes för realiserandet av den enligt prop. 108/1909 sålunda tänkta skogstilldelningsmetoden utvisar, att densamma ej kunde i enkelhet och praktisk genomförbarhet äga företräde framför ämbetsverkens motsvarande förslag. Men även om ett så vidlyftigt, tidsödande och kostsamt arbete som en helt ny skattläggning enligt nyssnämnda principer före skogstilldelningen genomförts, så hade man ändock vid husbehovstilldelningen varit bunden av de nybestämda mantalen och därför ej kunnat så rättvist som enligt ämbetsverkens förslag lämpa husbehovsskogsanslaget efter varje röks på marken noggrant utrönta verkliga behov.

Nu infördes emellertid i 1909 års kungörelse om avvitringsförfarande icke några bestämmelser om skattläggning efter den *beräknade* avkastningen vid högsta kulturform utan hänsyn till kulturformen vid skattläggningstillfället, utan däri stadgats endast — 6 § 2 mom. — att skattläggningen skulle överses och

granskas i samband med skogsbesiktningen. Efter 1909 års kungörelses tillkomst hava ej heller andra ändringar i den förut utförda skattläggningen ägt rum än vissa jämkningar för efter skattläggningen tillkomna nyodlingar och dylikt.

De som anse att staten genom dessa avvitrningar avhänt sig för mycket skogsmark medgiva säkerligen vid nu påvisade förhållanden, att det varit bäst att någon ny skattläggning ej kommit till stånd, ty ett flerfaldigt förhöjt mantal hade givetvis tarvat proportionsvis större skogsanslag. Sedan numera genom doktor Haglunds och kommissionernas undersökningar framhävts vilken stor avkastning även ströängar och mossmarker i en beräknad »högsta kulturform» i dessa trakter kunna giva, lär man akta sig för att åtminstone från det allmännas sida ifrågasätta ny skattläggning enligt de i statsverkspropositionen nr 108/1909 angivna principer, ty en sådan skattläggning kunde giva till resultat så höga mantal på det hela, att kanske inga kronoparker inom dessa avvitringslag bleve övriga.

Mot avvitringsförslagen i Dorotea och Sorsele har i avseende å skogsanslaget huvudsakligen anmärkts, att detsamma bestämts så nära maximum att i det närmaste all utjämning mellan skogsmark av bättre och sämre beskaffenhet omöjliggjorts. Avvitringsstyresmannen å sin sida har, såsom framgår av beskrivningarna öfver avvitrningarna likasom av hans yttrande till Konungens befallningshavande den 23 april 1915, hyst den uppfattning att varierande skogsanslag för hemman eller hemmansdelar icke varit enligt 1909 års kungörelse medgivet. Och i enlighet med denna uppfattning hava avvitrningarna i huvudsak utförts.

För att avgöra vilken av nyssangivna motsatta meningar tilläventyrs må vara mest överensstämmande med givna föreskrifter, måste dessas innebörd och ordalydelse något närmare granskas. Ser man då först på innebörden av hithörande bestämmelser i 6, 9 och 10 §§ av nädiga kungörelsen den 5 juni 1909 angående avvitringsförfarandet, så synes av den i prop. nr 108/1909 intagna motivering där till framgå, att innebörden eller andemeningen med dessa bestämmelser varit, att en viss jämkning av husbehovsskogsanslaget skolat ske med ledning av de i avvitringsstadgan tillåtna lägsta eller högsta latituder. Men ovan anförda ordalydelse i slutet av kungörelsens 10 §, att husbehovsskogsanslaget skall jämkas endast under det uttryckliga villkor att icke någon hemmansdel i husbehovsskog och allmänningsskog tillsammans »erhåller skogsanslag till högre eller lägre belopp än som jämlikt avvitringsförfattningarna må brukningsdelen efter dess mantal tillkomma», innehåller i själva verket en skarp föreskrift om enhetligt och icke varierande skogsanslag efter mantal. Om nämligen uti ifrågavarande avvitringslag det varit nödigt att först bestämma husbehovsskogsanslaget per mantal till 800 hektar och hela skogsanslaget till 1,600 hektar, så vore ju 200 hektar det belopp som enligt avvitringsförfattningarna skulle tillkomma en brukningsdel om t. ex. $\frac{1}{8}$ mantal. Enligt kungörelsen skall varje brukningsdel äga andel i allmanningen efter sitt mantal, alltså 100 hektar; men då brukningsdelen ej får tilldelas högre eller lägre belopp utan således endast lika stort belopp, som å densamma efter mantal belöper, så kan till följd av nyssanförda ordalydelse ej någon jämkning i husbehovsskogsanslaget ske, utan $\frac{1}{8}$ mantal *måste* under nyssnämnda förutsättningar även i husbehovsskog tilldelas 100 hektar. Hade förrättningsmännen på grund av jämningsföreskrifter ansett sig kunna jämkas husbehovsskogsanslaget nedåt till t. ex. 84 hektar (efter 675 hektar för mantal), så hade hemmansdelen på det hela kommit att tilldelas endast 184 hektar. Men i slikt fall hade den ju bekommit lägre belopp

än som enligt avvitringsförfattningen borde den tillkomma, och som nyss visats vara 200 hektar, och därför har jämkning ansetts ej kunna ske. Styresmannens uppfattning att varierande skogsanslag ej enligt kungörelsen varit tillåtet äger alltså stöd av nyssnämnda stadgande. Utan särskilda föreskrifter torde avvitringsstyresmannen ej ansett sig kunna tillämpa husbehovsanslag varierande i visst förhållande till minimum och maximum av tillåtna hela skogsanslaget.

Men för övrigt torde det hava mött stora svårigheter för förrättningsmännen att i praktiken bestämma skogsanslaget på annat sätt än som skett. Då uti kungörelsens 6 § mom. 1 är föreskrivet, att husbehovsanslaget vid avvitrning ovan odlingsgränsen i lappmarkerna ej må sättas högre än till 800 hektar medelgod skogsmark, är visserligen härigenom ett maximum för samma anslags storlek bestämt, men tillika är medgivet, att detsamma må av förrättningsmännen, såsom ock uti ifrågavarande två avvitringslag skett, bestämmas till 800 hektar. Jag är övertygad om att nästan vilka erfarna förrättningsmän som helst med hänsyn enbart till själva skogsmarkens i allmänhet karga och dåliga beskaffenhet ovan odlingsgränsen i dessa socknar fattat enahanda beslut eller, att husbehovsanslaget skulle åtminstone vid uträkandet av den första provisionella skiftesplanen beräknas efter den högst tillåtna latituden därför. Men härtill kommer att förrättningsmännen vid husbehovsskogsanslagets bestämmande även måste taga hänsyn till skogens avkastningsförmåga i orten, som sakkunnigt undersökts och beräknats. Till följd av skogens ringa produktivitet i dessa fjälltrakter är det fara värt, att åtminstone mindre hemmansdelar enligt den tillämpade husbehovsskogslatituden fått för litet husbehovsskog. Hade samma anslag satts så lågt som till t. ex. blott 650 à 700 hektar, hade säkerligen flertalet hemmansdelar fått för ringa husbehovsskog. Vid nu angivna förhållanden synes med verkligt fog anmärkning ej kunna ske mot den av förrättningsmännen beslutade latituden för *husbehovsskogen*.

Latituden för hela skogsanslaget i båda avvitringslagen har likaledes i föreskriven ordning bestämts till 1,600 hektar för mantal. Med hänsyn till vad ovan anförts om skogsmarkens och skogens läge och beskaffenhet m. m. ovan odlingsgränsen, lärer någon verkligt grundad anmärkning ej heller mot denna latitud kunna göras. Då jag tänker på vilka rika skogsanslag långt bättre lottade trakter i Norrland genom avvitrning tilldelats samt på att många små brukningsdelar inom nu ifrågavarande avvitringslag med den tillämpade husbehovsskogslatituden knappast torde hava fått den dem genom 1905 års riksdagsbeslut tillförsäkrade husbehovsskogen, har det snarare väckt min förvåning, att förrättningsmännen ej bestämt skogsanslaget på det hela högre än 1,600 hektar för mantal. Det synes mig ej hava bort klandras, om även detta anslag satts till dess maximum eller åtminstone till 1,700 hektar.

Slutligen vill jag i denna del av ärendet till kännedom nu och för framtiden förklara, att ämbetsverkens förslag till 1909 års kungörelse, vilket av mig i allt huvudsakligt uttänktes och utarbetades, avsåg en fördelning av skogsmarken mellan varje brukningsdel endast under förutsättning, att föreskrift om en ganska fri jämkning av husbehovsskog efter varje röks verkliga behov, motsvarande en oskriven nödtorftig gradering av skogsmarken, skulle i de slutliga föreskrifterna upptagas. Då så ej skedde och delning man och man emellan likväl upptogs i de slutliga bestämmelserna, uppkommo härigenom stadganden om skifte av jord, vilka jag icke kan finna vara med rättvisa förenade. Att dela mark mellan små brukningsdelar

på grund av så ofullständigt kartmaterial som det föreliggande, utan någon gradering av skogsmarken efter dess godhet eller naturliga beskaffenhet, måste ovillkorligen leda till oriktiga resultat.

Om ägoutbyten.

Mot ifrågavarande två avvitringsförrättningar har även anmärkts, att ägoutbyten därvid särskilt av ströängar ej ägt rum. Med stöd av 20 och 21 §§ avvitringsstadgan samt lagen den 1 juli 1909 angående utflyttningar och ägoutbyten vid avvitrting ovan odlingsgränsen hava dylika ägoutbyten för tillgodoseende av lapparnas behov kunnat verkställas med skälig odlingsersättning till vederbörande.

Ägoutbyten mellan de olika hemmanen hava ock i Sorsele verkställts i rätt stor omfattning. Om ägoutbyten i övrigt ej skett och särskilt ej av ströängar, torde detta bero på att lämplig vederlagsjord ej ansetts förefinnas.

Emellertid torde några svårigheter ej möta att genom byte eller lösen efter fullbordad avvitrting åt kronan förvärva å dess marker belägna ströängar. Genom att så sker likställas dessa avvitringslag i ströängesfrågan med andra sådana i Norrland och Dalarna, vilket, såsom jag nedan vill beröra, synes mig lämpligt och rättvist.

Kanslisekreteraren Berglöfs hemställan innehåller egentligen två huvudfrågor, den ena, att förklaring skall utverkas redan av innevarande års riksdag, att från kronans sida hinder ej möter för fastställande av de föreliggande avvitringsförslagen, och den andra, att vid denna förklaring skall fästas *förbehåll* om skyldighet för ägare av hemman och nybyggen att avstå sina ströängar genom tilläggsavvitrting enligt ett i särskild kungörelse föreslaget förfarande, varöfver riksdagens yttrande även skulle inhämtas och som således även komme att på förhand fastslås. Båda dessa frågor synas mig dock allt för tidigt väckta, vartill kommer, att den senare frågan ej äger något egentligt samband med avvitrtingarna och enligt min mening icke heller bör med dem sammankopplas.

Uppenbarligen är icke den första frågans innebörd, att det föreslagna godkännandet av avvitrtingarna av riksdagen skall medföra någon ändring i det enligt § 26 avvitringsstadgan föreskrivna sättet för avvitrtingsutslags meddelande och granskning m. m. Förrättningarna hava en sådan genomgripande verkan i avseende på kronans som enskildes äganderätt till jord, skog m. m., att icke någon av dessa parter på förhand kan fränsäga sig sin klagorätt. Vidkommande det allmänna kan sådant så mycket mindre ske redan nu, som först genom den i nyssnämnda lagrum föreskrivna sakkunniga granskningen av avvitrtingarna tillförlitligt kommer att framgå, vilka anmärkningar eller fel äger verkligt fog eller icke och förda klagomål ej hinna slutligen avgöras förr än tidigast om ett eller annat år efter avvitrtingsutslags meddelande. Med anledning av det anförda kan herr statsrådet ej finna lämpligt att tillstyrka Kungl. Maj:t att föreslå riksdagen att lämna godkännande av avvitrtingar, över vilka ännu ej avvitrtingsutslag meddelats.

Såsom jag nyss nämnt har ett utbyte av ströängar på nu föreslaget sätt ej ovillkorligt samband med avvitrtingen. Enligt förslaget till kungörelse därom skulle

utbytena ske genom så kallad tilläggsavvittring, som emellertid skulle sammankopplas med allmänna avvittringen så tillvida, att dess kartor och handlingar skulle vid bytena användas och ej få slutligen redovisas, förr än även tilläggsavvittringarna slutförts. Huvudorsaken till detta olämpliga sammankopplande av ströängarnas utbyte med avvittringarna ligger i ovan berörda förhållande, att förslagsställarna velat att kronan skall utan ersättning söka åtkomma de av första kommissionen upptäckta vid eller i närheten av brukningsdelarnas gårdar belägna såsom impediment upptagna odlingsbara myrar och mossar, för att lämna dem i vederlag för från enskilda tillbytta ströängar. Detta sätt att ordna denna sak kan jag för min del icke anse lämpligt. Då sedan långliga tider den regel gällt, som även återfinnes i 1866 års skiftesstadga, att impediment tillhör det hemmans utstakade område, varinom det är liggande, synes mig knappast rätt att på nu föreslaget sätt söka, så att säga, undanrycka dessa små hemmansdelar, vad som efter lag inom kort skulle tillfalla dem som deras egendom. Att såsom med föreliggande hemställan avses i avvittrings-utslagen för socknarna ovan odlingsgränsen intaga förbehåll om avstående huvudsakligen utan vederlag av nyssberörda till odling möjliga impedimentsfigurer i gårdarnas närhet innebure uppenbarligen, att jordägarna i dessa fattiga trakter av staten själv ekonomiskt ställdes långt sämre än befolkningen nedom odlingsgränsen. Ett så bakvänt tillvägagångssätt från svenska statens sida lär nog vid närmare prövning av saken ej komma till användning. Skulle mot förmodan så ske, komme säkerligen allvarliga besvär från jordägarnas sida att anföras just över ett dylikt förbehåll. För övrigt är ett sammankopplande på föreslaget sätt av dessa byten med allmänna avvittringen ägnat att i avsevärd grad försena både denna och bytena, i det att kartor och handlingar tarvas för allmänna avvittringens utstakning m. m. och kanske ej sällan därunder måste tillhandahållas verkställarna av tilläggsavvittringar, därest den föreslagna kungörelsen därom antoges. Därjämte är det mot kartografiens lagar stridande samt hindrande för den rediga jordredovisning, man nu i vårt land börjat sträva efter, att enligt kanslissekreteraren Berglöfs förslag å förut upprättade kartor och beskrivningar söka införa de föreslagna helt sekundära utbytesförrättningarna.

Såsom jag ovan antytt är jag övertygad om, att ströängesfrågan numera lämpligast och rättvisast löses genom särskild lagstiftning för hela Norrland och Dalarna. Av nådiga breven den 12 juli 1878 angående avvittring i Arvidsjaurs socken, den 20 juni 1879 angående å kronoparkerna i Västerbottens läns lappmark belägna ängar, den 22 juni 1883 angående ängar å kronoparkerna i Gällivare socken, den 9 november 1888 och den 13 november 1891 om ängar å kronoparkerna i Särna och Idre m. fl. framgår, att dylika ängar vid avvittringarna avsetts att endast tillsvidare och innan de kunna mot *annan mark* utbytas bibehållas under hemman eller nybyggen.

Litet varstädes å kronans marker i Norrland och Dalarna torde alltså finnas s. k. ströängar eller utängar, vilka för renskötselns eller skogsskötselns skull eller av annan anledning behöva förvärvas åt kronan. Att en särskild civilagstiftning härom sedan länge varit påtänkt synes framgå av nyssnämnda nådiga brev. En sådan lagstiftning synes lämpligen gälla alla vid avvittring utlagda ströängar. Huvudinnehållet av en sådan lagstiftning synes böra vara skyldighet för vederbörande ägare av ströängar att avstå dem antingen mot vederlag av jord genom ägoutbyte enligt skiftesstadgan eller mot lösen i penningar, där lämplig vederlagsjord ej finnes.

Särskild lag om lösen torde erfordras. Ströängarna hava väl ofta betydande arealer, men deras uppskattningsvärde har alltid varit jämförelsevis ringa i förhållande till hemmans övriga ägor. Därför varken tål eller tarvar ett utbyte av ströängar några vidlyftiga och kostsamma förrättningsåtgärder, utan endast en enkel lantmäteriförrättning, efteravvittring, som kan utföras av t. ex. vederbörande distriktslantmätare eller särskilt för varje tillfälle vid behov förordnad lantmätare, men dock såsom lantmäteriförrättning med ordentliga kartor och handlingar, som böra redovisas. Kostnaderna böra likväl kunna bestridas ur tillgängliga anslag för skiften och avvittringar m. fl.

I anledning av vad jag anfört om ströängesfrågans innebörd torde kansli-sekreteraren Berglöfs hemställan i denna del ej kunna föranleda annan åtgärd, än att nämnda fråga i hela dess vidd och således även beträffande avvittringslagen ovan odlingsgränsen för närmare utredning överlämnas till kolonisationskommittén.

Jag anser mig ej böra yttra mig vidare rörande det av kanslisekreteraren Berglöf framlagda förslag till kungörelse om tilläggsavvittring och ej heller om lantmäteristyrelsens motsvarande förslag. Men jag vill dock framhålla, att den i § 1 av den utav Berglöf föreslagna kungörelsen intagna bestämmelsen om ersättning för endast fyra femtedelar av den vid avvittringen beräknade höavkastningen av ströängar medför en för låg ersättning. Jag kan — med hänsyn särskilt till det ovan av mig påvisade låga resultatet som följer av skattläggning enligt 1873 års metod — ej inse varför ersättning här ej föreskrivits för hela den beräknade höavkastningen.

Desslikes kan jag emellertid icke underlåta att framhålla, att de framställda förslagen icke innebära någon ersättning för värdet av den mark, som det är fråga om att befolkningen skall avstå. Även om, vad angår trakterna nedom odlingsgränsen, skäl kunna anföras för en sådan uppgörelse, som i allt fall strider mot innehållet i ovannämnda 1879 års nådiga brev, enligt vilket befolkningen bibehållits vid ängeslägenheterna, bör det icke ifrågakomma, att befolkningen ovan odlingsgränsen, som vid avvittringarna med avseende på områdestilldelning blivit mycket sämre tillgodosedd än befolkningen nedom samma gräns och i kustlandet, skall tvingas att utan ersättning för markvärdet avstå ifrågavarande ängeslägenheter. Jag håller alltså före, att ersättning därför bör lämnas och lämpligen utgå ungefär på det sätt, som lantmäteristyrelsen föreslagit, men med dubbelt större areal, och att därvid icke någon som helst avräkning bör ske för odlingsbar ouppodlad mark, som enligt avvittringsförslaget tilldelats fastighet.»

Som ovan

E. O. BLOMBERGSSON.

Rätt utdraget betyga:

K. Brännström.

L. Brännström.

Bilaga V.

Promemoria

rörande vissa uppgifter i första kommissionens redogörelse för odlingsmarker,
som tyda på att däri upptagna områden äro mindre lämpliga för odling.

Sorsele socken. Tjulträsk.

Litt. Aa. Brita Stina Nilsson.

Fig. av 540 a, av 541, 542. Torv: nästan oförmultnad. Djup: östra delen 0.30—0.90; medeldjup 0.90.

Litt. Ac 7. S. Nilssons änka.

Området A. Torven nästan oförmultnad. Djup 0.90—2.0 meter i västra delen; i östra delen 0.90 meter i medeltal. Dessutom vitmosstorv på ytan, moränbotten.

Ö. Gautsträsk.

Fig. 980, (kronomark 980) av 983. Oförmultnad starrtorv, moränbotten.

Fig. av 989. Oförmultnad starrtorv.

Fig. av 989. Dåligt multnad starr-pinnblandad torv, medeldjup 0.9 meter, 0.25 meter vitmosstorv i ytan, moränbotten.

Fig. av 989, av 988, av 990. Nästan oförmultnad starrtorv.

Fig. av 1128, av 1125, av 1127. Utpå 0.5 meter vitmosstorv på starr-pinnblandad torv, djup 1 meter.

Fig. 518 av 519. Oförmultnad starrtorv.

Nabbnäs.

Fig. 100, 101 a. Från ytan mindre väl multnad starrtorv.

Fig. 667, 669, 670, av 671—74. Ren starrtorv.

Litt. Ab. N. E. Karlberg. Oförmultnad starrtorv, moränjord; i södra delen även lera i botten.

Fig. av 497. Vitmosstorv med pinnar på risig starrtorv, moränbotten.

Bertejaur. J. Berglund.

Fig. av 598—600. Oförmultnad starrtorv, moränbotten.

Fig. av 592, av 600. Oförmultnad starrtorv. 0.7—1.4 meter djup, moränbotten.

Fig. av 994 a. Oförmultnad starrtorv, grusbotten.

Fig. av 1005, av 1009. Nästan oförmultnad starrtorv.

Kraddsele.

Fig. av 405. Dåligt multnad pinnblandad starrtorv, sandbotten.

Fig. 408, av 409, av 414. Nästan oförmultnad starrtorv, sandbotten.

Fig. av 762, 763, 764 av 765. Oförmultnad starrtorv.

Fig. 901, 902, av 904, av 910. Oförmultnad starrtorv, sand- och moränbotten.

Fig. 789, 790, 791, av 792, 793, 795, 796. I Högstarrkärr. Nästan oförmultnad starrtorv. 0.25—0.6 meter djup, medeldjup 0.50 meter. II och III — — — —
IV. Stor myr.

7. Mosspartierna 0.20—0.40 meter, vitmosstorv på starrtorv.

Övre Sandsele.

Fig. av 803—5, av 1015, av 1016, av 1018.

Norra delen: mindre väl multnad starrtorv. 0.40—1.20 meter djup, medeldjup 0.80 meter.

Södra delen: oförmultnad starrtorv. 0.5—2 meter djup, medeldjup 1 meter, moränbotten.

Fig. av 841, av 845, av 847—850. Oförmultnad starrtorv, sandbotten.

Vuovosberg.

Fig. av 647, av 649. Från ytan oförmultnad starrtorv. 0.20—1.50 meter djup, botten högst ojämn och torvlagret ofta grunt.

Fig. 660. Djup växlande, ofta med uppstickande stenar och holmar. 0.20—1 meter, medeldjup 0.50 meter. Dessutom å de delar av figuren, som bestå av ris-mossa, ett 0.3 meter tjockt lager av vitmosstorv i ytan.

Gillisnuole.

Fig. 508. 0.1 meter vitmosstorv på starrtorv med pinnar. 0.8 meter djup, moränbotten.

Fig. 509. Något oförmultnad, starrtorv på sand och sten.

Fig. av 415, av 421. Oförmultnad starrtorv, sand-stenbotten.

Fig. 412—14, av 426—30, av 454. Oförmultnad starrtorv, på moränbotten.

Vännäs.

Fig. 23, av 24, av 25. Nästan oförmultnad starrtorv, moränbotten, å ett litet odlat parti i östra delen ett 0.30 meter tjockt lager vitmosstorv i ytan.

Fig. av 1361. Oförmultnad starrtorv, i ytan å strängpartierna täckt av 0.30 meter vitmosstorv, vid tjärn 2 meter djup, eljest tämligen grunt, medeldjup 0.60 meter.

Fig. 1394, av 1396, av 1398. Oförmultnad starrtorv, stenbotten. Starrtorv samt 0.30 meter vitmosstorv i strängarna, 1.5 meter medeldjup moränbotten.

Fig. av 163, av 165. Västra delen. Från ytan dels brunmoss starrtorv, samt i ris-mosspartierna 0.30 meter vitmosstorv, medeldjup 1 meter, sand-stenbotten.

Fig. 322, 323. Västra delen starrtorv, 1 meter på stenbotten, östra delen 0.5 meter vitmosstorv på 0.80 meter dåligt multnad starrtorv.

Vällnäs.

Fig. 25 a, 36 d. I tuvorna 0.3 meter vitmosstorv, eljest starrtorv, 1.5 meter djup i medeltal, moränbotten.

Svarttjärn.

Fig. av 62, av 64—66, av 71, av 73, av 75.

Fig. 62. Oförmultnad starrtorv av 1 meters medeldjup, moränbotten.

Fig. 73. Starrtorv av 1—1.5 meters medeldjup.

Fig. 65. Brunmossblandad vass-starrtorv, medeldjup 1.5 meter i medtagna delar, resten 0.1—0.3 meter. Ängskärr på stenskravel.

Häggås.

Fig. 599, av 600, 600 a, av 601, av 601 a. Östra delen: Nästan oförmultnad starrtorv, som å medtagna högmoss-partier täckes av intill 0.5 meter vitmosstorv. Djup växlande från 1 meter—2.90 meter.

Hällnäs.

Fig. av 73. Oförmultnad starrtorv, medeldjup 0.5 meter, stenbotten.

Fig. av 581, 583, av 584, av 585. Oförmultnad starrtorv, i ris-mosspartierna överst 0.3 meter vitmosstorv, medeldjup 1.5 meter.

Skansnäs.

Fig. av 86. Dåligt multnad starrtorv, medeldjup 1 meter, sand och sten.

Fig. 106. Nästan oförmultnad starrtorv; å syddelen 0.1—0.2 meter vitmosstorv i ytan. I norra delen 0.80 meter djup, i södra 0.5 meter, stenbotten.

Fig. av 135 a. Större myren: Nästan oförmultnad starrtorv med 0.30 meter vitmosstorv i ytan av medtagna rismossdelar, 1—2 meter djup, medeldjup 1.5 meter.

Skansnäs.

Mindre myren: Oförmultnad starrtorv, medeldjup 1 meter, i nordöstra viken 0.5 meter, i nordvästra 0.30 meter, stenbotten.

Vindelberga.

Fig. av 131. Gungflytorv. Sand-stenbotten.

Granåker.

Fig. av 191, 198. Tämligen väl multnad starrtorv. Längs kanterna 0.5 meter djup, eljest 2 meter, medeldjup 1 meter.

Karlsgård.

Fig. av 289, av 290, 291, av 299. Dåligt multnad starrtorv, 1 meter djup, moränbotten.

Gertsbäck.

Fig. 207. Oförmultnad starrtorv, 1 meter djup i medeltal, stenbotten.

Fig. av 208. Starrtorv i ytan täckt av lucker vitmosstorv (0.1—0.2 meter), medeldjup 1 meter, sand-stenbotten.

Fig. av 80, 83. Oförmultnad starrtorv, medeldjup 0.8 meter, morän.

Risnäs.

Fig. av 666, 668, av 669, 670, 671. Starrtorv med 0.5 meter vitmosstorv i strängarna, 0.7—2 meter djup, medeldjup över 1 meter, sand och sten.

Fig. 673. Nästan oförmultnad starrtorv, 0.80—2 meter djup.

Forsbacka.

Fig. av 875, av 889. 0.2 meter vitmosstorv på starrtorv. Västra delen 0.8 meter medeldjup, östra delen 1 meter, sand och sten.

Bergsnäs.

Fig. 690. Oförmultnad starrtorv med 0.2—0.3 meter vitmosstorv överst i strängarna. 0.50—2 meter djup, medeldjup 1.20 meter.

Fig. 686 a, 687. Nästan oförmultnad starrtorv, sand och sten.

Höleden.

Fig. 496. Nästan oförmultnad starrtorv, översta 0.2 meter vitmossblandad.

Fig. 494. Starr-vitmosstorv 0.5 meter.

Fig. 495. I ytan vitmosstorv på starrtorv.

Fig. 492. 1 meter djup.

Fig. 488. Oförmultnad starrtorv, sand och sten.

Stennäs.

Fig. 1749, 1748. Östra delen rismossa med 0.3—0.5 meter vitmosstorv, eljest starrtorv täckt av vitmosstorv å strängarna, medeldjup 1.7 meter.

Fig. 1831 m. fl. Nästan oförmultnad starrtorv på sand.

Fig. 1834, 1834 a, 1834 b. Något oförmultnad starrtorv, botten av sand och sten.

Fig. av 1836, 1838, 1839, 1840. Oförmultnad starrtorv, sand- och stenbotten.

Fig. av 371, 372. Något oförmultnad starrtorv, medeldjup 0.8 meter.

Fjällsjönäs.

Något oförmultnad starrtorv. Stenbotten. Djup 0.8 meter.

Fig. 29. Något oförmultnad starrtorv. Stenbotten.

Fig. 30. Något oförmultnad starrtorv. Stenbotten.

Fig. 1250. Oförmultnad starrtorv. Stenbotten. Djup 0.5—2 meter, medeldjup 2 meter.

Fig. av 1243 a, av 1252 a. Sand och stenbotten.

Fig. 1263 a, av 1263, av 1254. Nästan oförmultnad starrtorv. I norra delen mycket ojämn botten, ofta grund, högst 0.5 meter.

Fig. av 1263. Nästan oförmultnad starrtorv. Medeldjup 0.8 meter. Sand och stenbotten.

Fig. av 1263. Torv mycket varierande. I norra delen intill 0.90 meter djup, medeldjup 0.50 meter.

Åbacka.

Fig. av 276, 277. Oförmultnad starrtorv. Stenbotten.

Fig. av 285. Nästan oförmultnad starrtorv.

Fig. 280, av 285. 0.50—1.90 meter djup, medeldjup 1 meter. Uppstickande stenar här och var.

Fig. av 266, 268, av 269—71, av 273. Nästan oförmultnad starrtorv. 0.70—2.5 meter djup.

Dorotea socken. Rissjö.

Området I och II. I ytan till 0.5 meter dåligt multnad vitmosstorv, sedan starrtorv; 1—5 meter djup, medeldjup 2 meter.

Området IV fig. av 910, av 911. Oförmultnad starrtorv, 0.5—2.7 meter djup, medeldjup 1.5 meter.

Lövsjö.

Fig. 1275, av 1276. Rätt väl multnad starrtorv, högst 1.2 meter djup, medeldjup 0.70 meter, grusbotten.

Fig. av 1673. Torven bestod å kärddelen av ända från ytan nästan oförmultnad starrtorv, å rismossdelen av 2 decimeter, vitmosstorv ovanpå starrtorven, moränbotten.

Fig. av 1677. Består av ren starrtorv med 3 decimeter vitmosstorv i tuvorna, medeldjup 0.90 meter, moränbotten.

Fig. 1269. Består av starrtorv, som i torvpartierna övertäckes med 0.15—0.20 meter vitmosstorv, moränbotten.

Fig. 1356 a. Utgöres till en $\frac{1}{4}$ av rismossa med 0.3 meter vitmosstorv i ytan —, 0.7—1 meter djup, medeldjup 1 meter, moränbotten.

Litt. A d fig. av 1356 a. Består av minst 0.3—0.4 meter vitmosstorv på starrtorv, högst 1.7 meter djup, medeldjup 1 meter, moränbotten.

Litt. A e fig. av 1671. Består av starrtorv, med 0.2—0.3 meter vitmosstorv å rismossområdena, moränbotten.

Litt. A f fig. 1356 a. Oförmultnad ren starrtorv, moränbotten.

Litt. A g. Huvudsakligen oförmultnad starrtorv, som å rismossområdena täckes av 0.30 meter vitmosstorv. Medeldjup 1.50, moränbotten.

Tvärsele.

Fig. av 1384. Oförmultnad starrtorv med vitmosspäls å risområdet, djup 1 meter på grusbotten.

Fig. 1378. Ren starrtorv med vitmosstorv i ytan. Stubbar funnos på ett par ställen 0.5 meter djup, 0.5—2 meter djup, moränbotten.

Fig. av 8—11. Nästan oförmultnad starrtorv, djup 1.5, mot bäcken 0.3—0.5 meter. Botten sand, grus, något sten.

Fig. 1841 a. Ren starrtorv, med tunnt lager vitmossa i strängarna, medeldjup 0.70 meter, moränbotten.

Båtas nr 1.

Fig. 1478. Dåligt multnad starrtorv, moränbotten.

Fig. 1477 a. Oförmultnad starrtorv, moränbotten.

Fig. 1501, av 1506. Oförmultnad starrtorv, moränbotten.

Fig. 1447, av 1440. Moränbotten.

Båtas nr 2.

Fig. 1403. Ren oförmultnad starrtorv, i risområdena med 0.1 meter vitmosstorv överst, grusbotten.

Fig. 1407. Delvis täckt av 0.10 meter vitmosstorv, medeldjup 1 meter, moränbotten.

Avasjö nr 1.

Fig. av 42, av 43, av 44, av 436, av 258. Torven innehåller i mosstuvorna 0.3 meter vitmosstorv, moränbotten.

Fig. av 377. Oförmultnad starrtorv, moränbotten.

Subbme.

Fig. 379—80. Oförmultnad starrtorv, 0.30—0.8 meter djup, sand och grusbotten.

Fig. av 587, av 596. Oförmultnad starrtorv, 0.5—1 meter djup, moränbotten.

Dabbräs nr 16.

Fig. av 212, 213, av 482. 0.15—0.25 meter starrblandad vitmosstorv (utom bäcken) på ren starrtorv. Djup vid bäcken 0.2 meter starrtorv på svämjord, eljest 1.2—2 meter, grusbotten.

Fig. av 209, av 230. Delvis med 0.20—0.30 meter vitmosstorv på starrtorv, tillsammans 1.5 meter, moränbotten.

Fig. av 1731. Å rismossområdena 0.20—0.30 meter vitmosstorv; eljest ren starrtorv från ytan, moränbotten.

Fig. 1740 m. fl. Oförmultnad starrtorv med 0.2 meter vitmosstorv överst å området 0.90—2 meter djup, medeldjup 2 meter.

Rätt avskrivet betyga:

K. Brännström.

L. Brännström.

Bilaga VI.

Utdrag ur protokoll hållet vid ordinarie kommunalstämma med Sorsele kommun den 9 april 1916.

§ 20.

Till kommunalstämman hade inkommit begäran att stämman skulle uttala sig i fråga om avvitrtingen ovanför avvitrtingsgränsen i Sorsele socken, och beslöt stämman, enär av avvitrtingens resultat det kommer att bero, huruvida denna vidsträckta del av kommunen skall komma att bevaras som kulturområde eller ej, att uttala sig på följande sätt:

Stämman ville först i allmänhet framhålla, att vissa myndigheter och i synnerhet renbeteskommissionen och kanslisekreteraren Berglöf m. fl. alltför ensidigt betraktat avvitrtingen från synpunkten av den nomadiserande befolkningens gagn utan att samtidigt och i lika hög grad tänka på den bofasta befolkningens bästa. När det gäller nomaderna, sättas aldrig några kostnader i fråga, men när det gäller den bofasta befolkningen, mätes och väges varje bit jord och talas om kronans rätt, såsom vore den bofasta befolkningen nästan endast inkräktare.

Den nomadiserande befolkningens antal inom Sorsele församling uppgår f. n. till endast 102 personer, varav 42 äro under 20 år och endast 16 under 10; varemot den bofasta befolkningen ovan avvitrtingsgränsen inom samma församling utgör 806 personer, varav 382 äro under 20 och 230 under 10. — Huru mycket har offrats av statsmedel för de 102 nomaderna och huru mycket för det 8 gånger större antalet bofasta?

Stämman vill långt ifrån missunna nomaderna det understöd de kunna få; men då de bofastes hemman, som ärligt köpts eller ärvts av deras nuvarande innehavare och på vilka de ansett och anse sig ha äganderätt, enär de ju fått sina köp lagfarna vid svensk domstol, så mycket kringskäres, att befolkningens framtid och ortens utveckling äventyras, och då allt detta, åtminstone skenbart, göres till förmån för nomaderna, anser sig stämman böra uttala sitt beklagande och bekymmer med anledning av det sätt, på vilket ovannämnda myndigheter och andra tänkt sig genomförandet av avvitrtingen inom Sorsele kommun. Går deras förslag igenom, komma så gott som alla hemman så småningom, och en stor del redan efter en mansålder, att bland annat lida brist på bränsle.

När det gäller frågan om tilläggsavvitrting, vill stämman hava framhållit, att någon inlösen av ströängar för renskötselns skull icke i nämnvärd grad är av behovet påkallad. Detta är en sak som nomaderna själva mer och mer allmänt erkänna. När därför denna omständighet framställs såsom nödvändig orsak till inlösen i stor skala, är det ej underligt att den befolkning, som saken närmast rör, betraktar framhållandet av denna orsak som bluff och misstänker att andra intressen dölja sig bakom detsamma. För övrigt synes det stämman minst sagt anmärkningsvärt, att man vid förslag till inlösen av ströängar för kronans räkning bestämt inlösningsvärdet efter den avkastning, respektive ängar nu lämna, då det synes som om rätt och billighet borde kräva att hänsyn vid ifrågavarande inlösen även toges till själva markvärdet.

De ägolotter som tilldelats varje hemman synas även alltför knappt tilltagna. De torde i många fall vara knappt mer än tillräckliga för den befolkning som nu finnes inom orten, men i allt för många fall ej tillåta någon folkökning, vilket å sin sida illa överensstämmer med strävandena att få Norrland koloniserat.

Den långa tidrymd avvitrningen hittills krävt och de därmed sammanhängande osäkra äganderättsförhållandena, har gjort att jordbruket legat nere och allmän vanhävd inträtt. Skola nu sådana frågor som tilläggsavvittring och markinlösen behandlas samtidigt med fastställandet av avvitrningen, är det fara värt att denna kommer att än ytterligare fördröjas och olidlighetstillståndet fortfara, eller också kommer det hela att behandlas så summariskt, att befolkningen ej hinner fatta vad frågan gäller, förrän allt är undanstökat.

Vad särskilt renbeteskommissionens och kanslisekreteraren Berglöfs förslag till kungörelse beträffar, finner stämman det anmärkningsvärt, att herrarna i fråga, som väl till största delen äro stockholmare, kunna anse sig som sakkunniga i detta fall, då de på sin höjd en eller annan gång genomrest ortens centralaste delar, samt att de våga ikläda sig den moraliska risken av ett lagförslag med så vitt gående följder.

Redan § 1 i kungörelsen synes utesluta tanken på en bytesaffär mellan kronan och de bofasta, däri båda parterna böra ha rätt att föra talan. Paragrafen synes tydligen utgå från regeln: »Man tager». Ströängarna, för så vitt de ligga inom insyningsområdet, äro dock av nuvarande innehavare köpta och köpet lagfäst av domstol eller Konungens befallningshavande, och de borde ju anses vara innehavarens egendom. Herr Berglöf synes vilja utbyta ströängarnas avkastning mot uppodlingen av en viss del av den mark, som enligt den allmänna avvitrningen under alla förhållanden tillhör hemmanet. Paragrafen förutsätter sålunda att innehavaren skall nolens volens skänka bort själva marken med dess markvärde till kronan, vilket senare värde ojämförligt överstiger ströängarnas nuvarande avkastningsvärde. Dessutom ifrågasättes alls icke vad som kan vara gagneligt för hemmanet och dess bestånd, utan endast vad som kan passa in med den nya lagen.

Att det allmänna ensamt tänkes såsom bestämmande part vid inlösen av ströängar, framgår även av § 5, där avvitrtningsnämnd tänkes sammansatt av en lantmätare och en jordbrukskonsulent eller annan med honom likställd, naturligtvis även den utsedd av Kungl. Maj:t. Den andra parten har ej med saken att göra i annan mån än att vid slutet av varje förrättning höra protokollet uppläsas, enligt § 9. Stämman gör sig ofrivilligt den frågan: Äro vi i Sverige eller Ryssland? — Att det ej är så noga med den enskildes rätt, framgår även av förslaget i § 6 angående hemmansägare, som uppehåller sig utrikes eller å okänd ort inom riket. Han behöver ej underrättas, och någon som tillvaratager hans intressen anses ej heller behöfvlig.

Utan att ingå på ytterligare kritik av ovannämnda lagförslag, ville stämman för sin del hos dem det vederbör yrka:

att avvitrningen inom Sorsele måtte ofördröjligen fastställas i enlighet med förut gällande lag;

att i fråga om tilläggsavvittring lantmäteristyrelsens lagförslag måtte i huvudsak antagas;

att avvitrningen måtte fastställas utan sammanhang med inlösensfrågan;

att de ägoområden, som hittills bestämts för varje hemman, måtte väsentligt utökas, enär i motsatt fall all framtida utveckling äventyras;

att vid denna inlösen även markvärdet måtte tagas med i beräkningen, samt
att vid avgörandet av frågan om inlösen av ströängar som ligga inom insyningsområdet, gode män utses, som kunna tillvarata sakägarnas intressen, och
att särskilda ombud måtte utses att vid förrättningarna närvara för dem, som ej kunna anträffas med kallelse eller eljest äro lagligen förhindrade att närvara.

Sorsele som ovan.

Erik Björkman.
Kommunalst. v. ordf.

Justerat:

A. Holmgren. I. A. Mikaelsson.

Rätt utdraget betygar ex officio:
Erik Björkman.

Rätt avskrivet betyga:

K. Brännström. L. Brännström.